سەرکۆمار بروسکەیەکی سوپاسنامەی لە ڕاوێژکاری نەمساوە پێگەیشت

سەرەك كۆمار كاك احمدحسن بكر ئەم بروسکە، سوپاسنامەیەی لە ڕاوێژکاری نەمساوە پێگەیشت :
بەڕێز مهیب احمد حسن بكر سەرکۆماری عیراق ـ بەغدا : سوپاسی ئەو بروسکە پرسەنامەیەتان ئەکەین کەبەبۆنەی کۆچی دوایی‌سەرکۆماری نەمساوە بۆتان ناردبوین .

برونوکریسکی
ڕاوێژکاری کۆماری نەمسا

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتیە

لە دار الجماهیر دەرئەچێو
لە دار الحریە چاپ ئەکرێ

هاوکاری

التضامن

سەرۆك احمد حسن بكر نامەیەکی بۆ سەرۆکی تورکیا نارد

ئەنقەرە : ئا.د.ع : ڕۆژی ١٤ـ٥ كاك شاذل طاقە جێگری وەزارەتی دەرەوە لەگەڵ وەفدێکدا بەسەردان چوو بۆ تورکیا . طاقە نامەیەکی سەرۆك احمد حسن بكری پێیە بۆ بەڕێز فخری کورتورك سەرکۆماری تورکیا .

ئا.د.ع

ژمارە (٢١٨) ١٧ـ٥ـ١٦٧٤
نرخی (٢٠) فلسە
تەلەفۆن ٢٠٣٦٥

(٣٠٠) هەزار دینار بۆ دەزگای هاوکاری چاپ وبڵاوکردنەوەی کوردی تەرخان کراوە

فیداکارانی فەلەستین لە چەند لایەکەوە پەلاماری دوژمنیان داوە

بێروت : ئاژانسەکان : بەبۆنەی بیرەوەری ٢٦ ساڵەی زەوت‌کردنی فەلەستینەوە هەفتەی ڕابوردوو فیداکارانی فەلەستین لە چەند لایەکەوە پەلاماری سەهیونی یەکانیان داو زیانێکی گەورەیان پێ گەیاندوە . وە بەپێی هەواڵ ئاژانسەکان فیداکاران بۆری نەوتی کۆمپانیایەکی ژووروی حەیفایان شکاندوەو ئاگر لە کارگەکە بەربوە .

وە لەشاری قدس سەهیونیەکان دەستیان بەسەر سێ ساروخدا گرتوە کە وادانراوە سەعات ٨ی بەیانی ڕۆژی ١٥ـ٥ بتەقنەوە . وە لە جەلیلی ژوورو فیداکاران هێرشیان بردۆتە سەر گوندی ئەسوتاو چەند سەهیونیەکیان پێکاوە . وە لە سنوری لوبنان فیداکاران بوسەیەکیان بۆ ئوتومۆبیلێکی سەهیونی داناوەو چەندکەسێکی تیادا کوژراوەو بریندار کراوە .

هێرشی تەرشیما

وە ڕۆژی ١٥ـ٥ سێ فیداکاری فەلەستین لە شاری تەرشیما لە ژووروی عەکا دەستیان بەسەر قوتابخانەیەکدا گرتوو داوایان لەدوژمن کرد کە ئەگەر بێتو ٢٠ فیداکار کە لەلای دوژمن گیراون بەرەڵلا نەکات ئەوا فیداکاران قوتابخانەکە بە نارنجۆك هەڵئەتەکێنن .. سەهیونیەکان لەسەرەتاوە بۆ بەفریوبردنی فیداکاران چەند بەڵێنێکیان داو لەدواییدا هێزێکی گەورەیان لەناوچەکە کۆکردەوەو لەپڕ پەلاماری قوتابخانەکەیاندا .. فیداکارانیش قوتابخانەکەیان هەڵتەکان‌و خۆیان کوژران‌و چەند قوتابی‌و کەسێکی تر کە لەقوتابخانەکەدا بوون بریندار بوون‌و کوژران .

لەلایەکی تریشەوە گۆلدا مایری سەرۆکی حکومەتی دوژمن شەوی ١٥ـ٥ دانی بە ڕاستی ئەو هەواڵەدا ناو وتی: تاوەکو ئێستا وەکو بۆمان دەرکەوتوە (١٦) کەس کوژراوەو ٧٠ کەسی تر بریندار بوون . بەڵام ئاژانسی ڕۆیتەر ئەڵی (٢٠) کەس کوژراوە . هەروەها شیمون پێرز وەزیری ڕاگەیاندنی ئیسرائیل وتی : وەزارەتی ئیسرائیل لەکۆبونەوەیەکدا بڕیاری دا کە پەلاماری قوتابخانەکە بدرێ‌و ئەو فەرمانەدرا بەمۆشێ دایان‌و ئەویش جێبەجێی کرد .

ڕژێمی تورکیا دووچاری چەندگیروگرفتێکی تازە بووە

ئەنقەرە : ئاژانسەکان : سەر لەنوێ وەزارەتە ئیئتیلافی یەکەی‌حکومەتی بولاند ئەجویدی تورکیا تووشی چەند گیروگرفتێکی سیاسی بوو . دووریش نیە کە ئەو گیروگرفتانە تەنگوچەڵەمەیەکی زۆر لەبەردەم ئەو ڕژێمەی تورکیا دروست بکەن .

گیروگرفتەکەش بریتی‌یە لەوەی وەزارەتەکەی ئەجوید پێشنیازێکی پێشکەش بە پەرلەمان کردوە بۆ ئەوەی لێبوردنێکی سیاسی گشتی لەتورکیا دەست‌پێبکات‌و پەرلەمانیش پێشنیازەکەی پەسندنەکردوەو وتویە ڕێگای لێبوردنی هیچ گیراوێکی سیاسی نادرێ .

ئاگاداران لەو باوەڕەدان کە دوور نیە ئەجوید ئیستیقالەی وەزارەتەکەی پێشکەش بە فخری وکوروتورك سەرکۆمار بکات .

ئەوەی شایانی باسە، ئەجوید لە پێشنیازەکەی‌دا داوای کردبوو کە ڕێگای بدرێ بۆ بەرەڵلاکردنی ٤٦ هەزار گیراو کە ٤ هەزاریان لەسەر چەند مەسەلەیەکی سیاسی گیراون .. بەڵام سەیرەکە ئەوە بوە کە حزبی‌پاراستنی نیشتمان کە لەگەڵ ئەجویدا لەوەزارەتدا بەشدارە لەپەرلەماندا ئەو پێشنیازەی ئەجویدی پەسند نەکردوەو داوای‌کردوە کە پشت گوێ بخرێ .

ڤالتەر شیل کرا بە سەرکۆمار

بۆن : ڕۆیتەر : ڕۆژی ١٥ـ٥ ئەنجومەنی فیدرالی ئەڵەمانیای ڕۆژئاوا ڤالتەر شیلی وەزیری دەرەوەی پێشوی بەسەرکۆمار هەڵبژارد . وەبەپێی یاسای ئەڵەمانیای ڕۆژئاوا لەزروفی ئاساییدا سەرکۆمار پێنج ساڵ حوکم ئەکات . وە ئەنجامی دەنگ‌دان‌و هەڵبژاردنەکەش بەم شێوەیە بووە :ـ

ڤالتەرشیل لەهەڵبژاردنەکەدا (٥٣٠) دەنگی بۆدراوە ، وە ریچارد ڤۆن وترسایکر سەرۆکی پارتی دیموکراتی مەسیحی ٤٩٨ دەنگی بۆدراوە . وە پێنج پسولە بەسپی‌یەتی تەسلیم کراوە .

شیل لەیەکی مانگی تەمووزەوە ئەو ئەرکەو پلە تازەیەی وەرئەگرێ .

شۆڕشگێرانی کەمبودیا ئابلۆقەی شەش شاریان داوە

فنوم پن : ڕۆیتەر : ئەسۆسێتدپریس : ڕۆژی ١٣ـ٥ شورشگێرانی کەمبودیا ئابلۆقەی شاری (کومبونگ سیلا) یان‌دا ، ئەمەش شەشەمین شارە کە شۆڕشگێڕان ئابلۆقەی ئەدەن ، وەچاوەڕوان ئەکرێ لەم ڕۆژانەدا ڕزگاربکرێن .

کاربەدەستێکی لەشکری فنوم‌پن دانی ناوە بەڕاستی ئەم هەواڵەو وتی : شورشگێڕان دوای ئەوەی ڕێگای ژمارە چواریان بڕی ئابلۆقەی ئەو شارەشیان داوە .. ئەوەی شایانی باسە شورشگێڕان لەسەر ڕێگای ژمارە چوار هێزەکانی حکومەتیان لەچوار ناوچە دەرپەڕاندبوو .

هەروەها لەنزیك شاری کومبونگ سوم شەڕێکی قورس لەنێوان شورشگێڕان‌و هێزەکانی حکومەتدا هەڵگیرساوە . لەلایەکی‌ترەوە هێزێکی گەورەی شورشگێڕان لەدەوروبەری شاری بری فینگ کۆبوتەوەو شارەکەیان توپباران کردوە . وە لە دەورو پشتی شاری لوانگ فیك چەند جارێك جەنگاوەران‌و هێزەکانی حکومەت بەیەکا هاتوون .

ڤالدهایم گەشتێك بەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ئەکات

نیۆیۆرك : ئاژانسەکان : بڕیاروایە کە لەمانگی ئایندەدا دکتور کورت ڤالدهاییم سکرتیری گشتی کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتوەکان گەشتێك بەناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بکات .

وە لەو گەشتەیدا سەر لە سوریاو ئەردەن‌و میسرو دەوڵەتی ئیسرائیل ئەدات .

وە یەکێك بەناوی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکانەوە وتی : سکرتیری گشتی نەتەوە یەکگرتوەکان لەسەرەتای گەشتەکەیدا لە بێروت سەرپەرشتی کۆبونەوەی لیژنەی ئابوری ڕۆژئاوای ئەفەریقا ئەکات . ئەو لیژنەیەش سەر بە ڕێکخراوی گشتی نەتەوە یەکگرتوەکانە .

دەزگای هاوکاری چاپ وبڵاوکردنەوەی کوردی

ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەزگای هاوکاری چاپ‌وبڵاوکردنەوەی کوردی‌و وەزیری ڕاگەیاندن‌و وەزارەتی دارایی بڕیاریاندا دەسمایەی دەستگاکە زیادبکرێ چونکە لەمەوبەر دەسمایەکەی ١٥٠هەزار دیناربوو بەپێی یاسای‌ژمارە ١١ی ساڵی ١٩٧٢ وە هەروەها بەندی نۆیەمی‌یاساکەماوەی بە ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەزگاکە داوە کە ئەم دەس‌مایەیە زیادبکەن بەمەرجێك‌وەزارەتی دارایی بڕیاری لەسەربدات . ئەوەبوو بڕیاردرا ئەو پارەیە بکرێ بە ٣٠٠ هەزاردینار ، ٨٠ هەزار دیناریش لەوبودجەیە دانراوە بۆ کڕینی چاپخانەیەکی گەورەی ئۆفسێت . وە ئێستە خەریکن‌بەشوێنی پارچە زەویەکی میریدا ئەگەڕێن کە چاپخانەکەی لەسەردامەزرێن‌و بیکەنە بینای‌چاپخانەکە . دەزگای ناوبراو لەگەڵ دەزگای سەرژمێری‌مەرکەزیدا گفتوگۆی‌کردوە بۆئەوەی ژمارەیەك لەوکەسانەی کە خوێندنیان تەواو کردوەوزمانی کوردی باش‌ئەزانن‌وبێ‌کارن لەو دەزگایە دایان مەزرێنن . هەروەها بەم زووانە شوێنی چەند فەرمانبەرێکی بەڕێوەبردن بڵاوئەکرێتەوە . گرنگترین ئیش‌وکاری ئەم دەزگایە هەروەکو یاسا دیاری‌کردوە چاپ‌کردن‌و بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەو گوڤارو کتێبی کوردی ئەبێ . وە دەزگای ناوبراو بۆ ئەوەی بتوانێ ئامانجەکانی پێك‌بهێنێ سەربەستە لەکڕین‌و فروشتن‌و هێنان‌و دانانی مەکینەو بەکرێ‌گرتنی کەلوپەلی چاپخانەو ڕیکەوتنی لەگەڵ چاپخانەو دەزگا چاپەمەنیەکانی ترا . یاساکە ئەوەی روون کردۆتەوە کە ئەم دەزگایەش هەمان ئەرك‌ئەبات بەڕێوە کە دەزگای چاپەمەنی (دار الجماهیرو دار الحریەو دار الوطنیە) گرتویانەتە ئەستۆی خۆیان ، جگەلەوەش یارمەتی چاپ‌کردنی کتێبی کوردیش ئەدات .

بەیەکاهەڵپڕژانی دەستەیەکی شۆڕشگێڕان و هێزێکی ژاندارمری ڕژێمی ئێران

هەفتەی ڕابوردوو دەستەیەکی گیانبازو شورشگێڕی گەلانی ئێران پەلاماری هێزێکی ژاندارمری ڕژێمیان داو زیانێکی گەورەیان پێ گەیاند .

وەبەپێی هەواڵی ئاژانسەکانی دەنگوباس ، ماوەیەکە شورشگێڕان دەستیان بە چالاکی کردن کردۆتەوەو پەلاماری چەند دەزگایەکی دەوڵەتیان داوە تەنانەت ڕۆژنامە بەکرێ‌گیراوەکانی دەربارێش ناچار بوون پێ لە چالاکی شۆڕشگێڕان بنێن .

ئاژانسی دەنگوباسی فەرەنسا ئەڵێ : بەپێی هەواڵی ڕۆژنامەکانی تاران دەستەیەکی شورشگێڕان لە ناوچەی (نجادە) ئوستانی ئازربایجان لەڕۆژئاوای ئێران‌دا لەگەڵ هێزێکی ژاندارمری دەوڵەت بەیەك هەڵپڕژاون‌و لەئەنجامدا چەند ئەندامێکی هێزەکەی ڕژێم کوژراوە ... وە لەمانە سەرهەنگ محمد صادق صدقی‌و گرۆبانی یەکەم لالە کوشیشی .

محاکەمەکردنی چەند نیشتمانپەروەرێکی ترلە شیلی ...

بوینس‌ئایرس : ئەدن : ڕۆژی ١٤ـ٥ کاربەدەستە فاشستی یەکانی شیلی لەشاری‌تیموکو دەستیان‌کرد بە محاکمەمەکردنی ٧ نیشتمان‌ـپەروەر بەتۆمەتی ئەوەی کە سەر بە بزوتنەوەی شورشگێڕی دەستی چەپن .

لەلایەکی تریشەوە ڕژێم سەرلەنوێ فەرمانێکی تری دەرکردو تیایدا رایگەیاند کە هەموو جورە چالاکی‌یەکی سیاسی‌کە دژی ڕژێم بێ‌قەدەغەیەو هەر هاوولاتیەك لە کۆبونەوەو خۆپێشاندانی سیاسی‌دا بەشداربێ ئەوا یاخود بۆ ماوەیەکی زۆر بەندئەکرێیان لەوڵات دەرئەکرێ .

وە لە شاری بۆدابێست یەکێتی قوتابیانی جیهانی لە ڕاپورتێکدا وتی : لەو ڕۆژەوەمیلیتاریستەکان لە سانتیاگۆ هاتنەسەرکار نزیکەی ٢٥ـ٣٠٪ خوێندکارانی دەستی ڕاست لە دەزگاو ئامۆژگاکانداەرکراون . وە لەبەرنەبوونی پرۆفیسورو مامۆستا کۆلیجی زانستی‌کۆمەلایەتی (سوسیولوجی)و ئابووری‌و سیاسی‌و زانستی‌پەروەردەو ڕۆژنامەنووسی‌و پزیشکی‌و ئەندازیاری داخراون .

بەبۆنەی دەست‌پێ‌کردنی کاروباری لیژنەی لەناوبردنی جیاوازی ڕەگەزایەتی :ـ

خەباتی ناوکۆیی گەلانی ئیمپریالیزم وکۆنەپەرستان ئەبەزێنێ

لیژنەی لەناوبردنی سیاسەتی جیاوازی ڕەگەزایەتی، کە سەر بە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکانە لەکۆتایی ئەم مانگەدا لەشاری بەرلین ، پایتەختی کۆماری دیموکراتی ئەڵەمانیا کۆئەبێتەوە بۆ لێکۆڵینەوەو تاوانبارکردنی ئەو سیاسەتە فاشستی‌یانەی حکومەتی کەمایەتی ڕەگەزپەرستی ئەفەریقا دژی ١٨ ملیون هاوولاتی ئەفەریقایی گرتویەتیەبەر .

وابوو بە ٢٦ ساڵی ڕەبەق ، واتە لەساڵی (١٩٤٨)ەوە بەدەسیسەی ئیمپریالیزم‌و هەڵبژاردنێکی ناشەرعی‌یانە حوکمی وڵاتی خوارووی ئەفەریقا کەوتە دەست تاقمێکی کەمی سپی ڕەگەزپەرست‌و نۆکەرو ئالقە لەگوێی ئیمپریالیزم‌و ١٨ ملیون هاوولاتی ئەفەریقایی دووچاری دڕندەترین چەوساندنەوەو ڕاوەدوونان‌و کوشتن‌و بڕین‌و سیاسەتی جیاوازی ڕەگەزایەتی بووە .. جا ڕاستە کەوتراوە ، ئەم وڵاتە بوەتە بەندیخانەیەکی سامناکی هاوولاتیانی ڕاستەقینەی ئەو وڵاتە .

هاوولاتی ئەفەریقایی لەسایەی ئەو ڕژێمە فاشستی‌یەدا لە بچوکترین مافی ئادەمیزاد بێبەشە ، ڕۆژنیە کە چەندین نیشتمان پەروەر لەژێر زەبری ئازارو لێدان‌و ئەشکەنجەدا نەکوژرێن ... وەکو دەریش کەوتوە نزیکەی (١٠) هەزار گیراوی سیاسی لە بەندیخانە تاریکەکانی ئەو ڕژێمەدا قایم‌کراون . خۆ بەندیخانەی دورگەی روبین ئایلاند کە لەقەراغی خوارووی ئەو وڵاتەیە بەندیخانەی باستیلی فەرەنسا ئەهێنێتەوەیاد .. لە بەندیخانەکانی ڕژێمدا زۆژ نیە کە چەند خەباتگێڕێك نەکوژرێ‌و لەدواییدا بەندوباڵۆرەی ئەوە بڵاوئەکرێتەوە کە گوایا ئەوگیراوانە خۆیان ، خۆیانیان کوشتوە یاخود ویستویانە لەبەندیخانە ڕابکەن‌و پاسەوانەکانی تەقەیان لێ‌کردون‌و پێکراون .

جگەلەمەش هیچ جۆرە پارتی‌و نەقابەو ڕێکخراویك کەتۆزێ پێشکەوتنخواز بێ‌و تایبەتی بێ بە ئەفەریقایی‌یەکان ڕێگای کارکردنی نادرێ‌و قەدەغەکراوە ... ڕەشەکان نابێ لەگەڵ سپیەکاندا بژین ، ڕەگەزپەرستان چەند ناوچەیەکیان تەرخان‌کردوە کە هەر لەبەندیخانە ئەچێ‌و پێی ئەوترێ (هۆم‌لاندز) یاخود (بانتوستانز)وە ئەفەریقاییەکان بە زۆرەملێ ئەنێردرین بۆ ئەو ناوچانەو لەوێ برسێتی‌و هەژاری‌و نەخۆشی کەڵبە لەگیانیان گیرئەکات . هەروەها دەرکەوتوە کە٢٠٪ی ئەو ئەفەریقایی‌یانەی لەو بانتوستانزانەدا ئەژین توشی نەخۆشی سینگ بوون .

لەم سەردەمەماندا کە سەردەمی ڕزگاربوونی گەلان‌و بەرەو پێش‌چونی سوشیالیستی‌و دیموکراتی گەلییە بەرەوسەرکەوتن ، وە سەرمایەداری‌و ئیمپریالیزمیش لە پەلەقاژەی سەرەمەرگ‌دایەو ناکۆکی یەکانی نێو ڕژێمەکەی شپرزەیان‌کردوەو ، گورگی هار ئاساییانە لەچەند لایەکەوە هەراو هۆریای هەڵگیرساندوە ... ئالەم سەردەمەماندا شورش‌و توندوتیژی شۆڕشگێڕانە بۆتە مەبدەئێکی سەرەکی تێکۆشان ، جا سەبارەت بەو ڕژێمە چەپەڵەی خوارووی ئەفەریقاش بەبێ چالاکی شۆڕشگێڕانەی ملیونەهای جەماهیری هوشیارو بەبێ ڕاپەڕینی ڕەش‌وروتان‌و جەنگی ڕزگاری گەلی ئەو ڕژێمە دیکتاتۆریە لەناوناچێ ... ئیمرۆکە وە بەپێی باروزروفی وڵاتانی سێیەمی دنیا ، وا پێویست‌ئەکات کە هێزە پێشکەوتن‌خوازەکانی ئەو وڵاتە لەژێر سەرکردایەتی بەرەیەکی شۆڕشگێڕی ڕاستەقینەدا کۆببنەوەو تێکۆشانیان توندوتۆڵ بە بزوتنەوەی هێزی شورشگێری جیهانی‌و پرولیتاریای‌وڵاتانی سەرمایەدار ببەستنەوەو هەروەکو لەلادێوە پێویستە ئابلۆقەی شار بدرێ ئەوئاوەهاش پێویستە زەبری‌قورس لەبەرژەوەندی‌یەکانی ئیمپریالیزم بدرێ وە تاکە ڕێگای ڕزگاربوونی گەلی خوارووی ئەفەریقا هەڵتەکاندنی ئەو ڕژێمەی ئێستایەو بنیات‌نانی سیستەمێکی نوێیە کە ڕەنجبەرو زەحمەتکێشان بەسەرکردایەتی چینی کریکارو ئایدیولوجیەتە ڕاستەقینەکەی بنیاتی‌بنێن .

گەلانی ئەفەریقا ئیمرۆ جوامێرانە بازوی تێکۆشانیان لێ‌هەڵمالیوەو دلێرانە هاتونەتە مەیدانی تێکۆشانەوەو بێ‌سڵ کردنەوە قوربانی ئەدەن ... وە ڕای‌گشتی دنیاو هێزە خێرخوازو سوشیالیستی‌یەکانیش پاڵپشتێکی ڕاستەقینەی ئەو گەلانەن ... خۆ ئەگەر ڕێگای خەبات‌و تێکۆشانیش سەخت‌و پڕ هەڵدێر بێ‌و گەیشتنە ئامانج قوربانیەکی زۆری بوێ ... ئائەمە تاقە تۆزقاڵێك لەچارەنوسی ڕەشی دوژمنانی مرۆڤایەتی ناگۆڕێ‌و مێژوو هەربەرەو پێش‌ئەچێ‌و ئیمپریالیزمیش کەوەکو شێرە بەفرینە وایە خۆی ناگرێ‌و گەلان هەر سەرئەکەون‌و باشەڕۆژیش مسۆگەر ئەکەن .

دانا

institut kurde de paris

گیانبازانی گەلی ئێران لە هەڕەشەی ڕێژیمی فاشستی تاران ناترسن

لەگەڵ ئەو توندو تیژیەی ڕێژیمی تاران دژی گەلی قارەمانی ئێران بەکاری ئەهێنێ، تێکۆشەرو گیانبازانی گەلی ئێران زۆر چالاکو جەسوورانەڕۆژبە ڕۆژ توندتر بەگژ ڕێژیمی تارانی ئاڵقەلەگوێ ئەمەریکادا ئەچنو بەرای گشتی دنیای ئەگەیەنن کە ئاگری شۆڕش دژی ڕێژیمە چەپەڵەکەی ئێران هەر کڵپەئەسێنێو ئامادەیە بەسەدەها قوربانی لەپێناوی ئەو ڕێگایەدا بدات کە ڕزگاربوونی گەلانی ئێران مسۆگەر ئەکات · فیداکاریو گیانبازیو قوربانیدانی ڕۆڵە بەشەرەفەکانی گەلانی ئێران دامودەزگاکانی سازمانی ئەمنو دەرباری ڕێژیمی ئێرانیان حەپەساندوەو ڕۆژێك تێناپەڕێ کە بەجۆرێك دەستێکی دلێرانەیان لێنەوەشێنن · لەلایەکی تریشەوە تیروگرتنو کوشتنی قارەمانانی گەل تاقە تۆزقاڵێك کارناکاتە سەر ورەو نەبەردی ڕۆڵە بەئەمەکانی گەلانی ئێران بۆ نموونە :

لەو دوومانگەی ڕابردوودا بۆمان دەر ئەکەوێت کە تاچ ئەندازەیەك گیانی خۆبەخت- کردن لەناو ئەو خەباتگێرانەی گەلانی ئێراندا گەشەی کردوە لەمانگی شوباتی ڕابردوودا خەباتکەران توانیان لەکاتی کۆبوونەوەی سولتان قابوسو شادا بەبۆنەی وەرگرتنی کلیلەی شاری تاران لەلایەن سولتان قابوسەوە ، چەند لەغمو نارنجۆکێك لە گۆڕەپانی (سهیاد)دا بتەقێننەوە ...

ئەو کارە جەنگاوەرانەشیان بوو بەهۆی سەرلێ شێواندنی سازمانی ئەمنی ئێرانو ئەوەبو ئەو دەزگا خوێنڕێژە چەندە کەسێکی بێتاوانی گرتو لەزیندانە تاریکەکاندا قایمی کردن .. وە هەروەها لەو مانگەدا بوو دیسان خەباتکەرانی ئێران لەگەلێك شوێنی سەختدا نارنجۆکیان تەقاندەوە .. ئەو شوێنانەی ئەم کارانەیان تیاداکرد ئەمانەبوون:

باڵوێزخانەی عومان لەتاران کۆمپانیای شیل ، کۆمپانیای ڕێگای هاتووچۆی ئاسمانی بەریتانیا .. بەم کارانە دەریان خست کە تواناو هێزێکی لەبن نەهاتوویان هەیە کاربەدەستانی ڕژێم ئەهەژێننو دەیان خەنە مەترسی مەرگەوە ، وە ئەوەیان دەرخست کە گەلی ئێران زۆرچاك لەکەینو بەینی شاو قابوسی دەگاو دەزانێ هۆی کۆبوونەوەکەیان لەبەرچییەو بەچ مەرامێکە ·

لە ١٨ی شوباتی ڕابردوودا خۆپیشاندانێکی گەورەی قوتابیان سازکراو لەو خۆپیشاندانەشدا قوتابیانی چەند زانستگایەك بەشداربوون .. وە ئەرتەشی ڕێژیمی تاران ناچاربوو بەتوندی لەو کەسانە بدات کە بەشداریان تیادا کردبوو ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا قوتابیان توانیان سێ ئەفسەری ژاندارمەی ئێران بکوژن ، کە بوو بەهۆی گرتنی چەند قوتابیەکی زانستگاو بریندار- کردنی چەند کەسێکی بێتاوان لە دانیشتوانی تاران ، وە بۆ ڕێژیمە دەستنیژەکەی ئیمپریالیزم روون بۆوە کە کوشتنو برینو تیرەباران کردن تێکۆشەرانی ئێرانی ناترسێنێو تاوەکو ڕێژیمی دڕتر ببێ ئەوانیش جوامێرانەتر پەرە بەتێکۆشانو خەباتیان ئەدەن · وە لە کۆتایی مانگی شوباتدا

● میهەن دۆست ●

خەباتگێران زۆر بەئازایانە شەڕێکیان لەگەڵ هێزی ئەرتەشی ڕێژیمدا کرد لەڕیزە چیاکانی کوردستاندا کەبوو بە هۆی شەهیدبوونی تێکۆشەر حسن نەوروزی · وە لە ٣ی مارتی ڕابردوودا شەڕێك لەتاران بەرپابوو کە بو بە هۆی شەهیدبوونی تێکۆشەرێکی تر کەناوی (احمد خرم ئاباد)ی بوو .. جگە لەوەش گیانبازیو چالاکی شۆڕشگێران زوربەی شارەکانی ئێرانی گرتۆتەوە وەکو ئەسفەهانو تاران، ژووروی ڕۆژ ئاوای ئێران ، وەلەو خەباتانەدا گیانبازان چەندین نۆکەریان لەناو بردوە وەکو سەرهەنگ (مجتهدی) کە لە ڕۆژئاوای ئێران کوژرا ... ماوەیەك لەمەوبەر سازمانی ئەمنی ئێران هێرشێکی نامەر- دانەی بردە سەر (کۆمەڵی ئەبوزەر) لەنەهاوەندو ٦٠ کەسی لێ گرتن · کە ١٧ کەسیان ناردران بۆ مەحکەمەی عەسکەریو ٦ کەسیان لە ٢١ شوباتی ڕابردوودا لەسێدارەدا · ئەوانەش زور- بەیان پیاوی ئایینی بوون ، بەڵام گیانبازانی گەلانی ئێران زۆر پشت ئەستورن بەخۆیانو کۆمەکی ئازادیخوازانی دنیاو هەرگیز بەم گرتنو کوشتنە ناسڵەمێنەوەو هەمیشە بڕوایان پتەوتر دەبێو لەشاڵاوی مەرگ ترسیان نییەو گەل بەرەو قۆناغێکی پێشکەوتوو ژیانێکی ئازادی دوور لە چەوساندنەوەو ئازاردان ئەبەن ..

ئیمڕۆش کە سەردەمی ڕزگاربوونی گەلانی ژێردەستەو بەش خوراوەو خۆری ئیمپریا- لیزم بەرەو ئاوابوون ئەچێو گەلان بەردی بناغەی کۆمەڵێکی سۆشیالیستی دائەنێن · ڕەوڕەوەی مێژو بەرەو دواوە ناگەڕێتەوەو گەلانی ئێران هەر سەرئەکەونو ڕێژیمی فاشستی تارانو ئاڵقە لەگوێ ئیمپریالیزم زیندە بەچاڵ ئەکەن ·

فاشستییەکانی شیلی باسی سەربەستی دیموکراتی ئەکەن

هەفتەی ڕابوردوو ئەو لیژنە تایبەتیەی بۆ لێکۆڵینەوەی تاوانەکانی میلیتاریستە خوێنڕێژەکانی شیلی دانرابوو کۆبۆوەو چاوی بەراپۆرتی چەند سیاسیەك کەوت کە دەربارەی باری ناوخۆو ئەو زۆرو توندونیژیە پێشکەش کرابوون کە گەلی تێکۆشەری شیلی دووچاری هاتوە .. وە لە ڕاپۆرتێکدا کە ستانلی فولکنز (پارێزەرێکی پێشکەوتنخوازی ئەمەریکاییە) ئامادەی کردوە وتویە : زۆر شتی سامناکم بەچاوی خۆم لەشیلی دی .. من لەو بڕوایەدام کە تاکە خێزانێك لەدەستی چەپەڵی ئەنجومەنی عەسکەری فەرمانڕەوا قوتاری نەبووە .. جا ئایا ئەتوانین ئەمە بە لەناوبردنی ئادەمیزاد دابنێین .. بێ سێودوو ئەڵێین بەڵێ ئەمە بریتییە لە فەوتاندنی خەڵکی بە کۆمەڵو چەپەڵترین سیاسەتی فاشستییانە دژی گەلی شیلی گیراوەتەبەر .. خۆ سەیریش نیە کە ئیمرۆ بەئاشکرا لەکتێبخانەکانی شیلیدا کتێبەکەی هتلەر (تێکۆشانم) بفرۆشرێ ..

ئەمەیە باری ناوخۆی شیلیو ئەو کوێرەوەرییەی دووچاری هاتووە .. کوشتن، برین ، دەربەدەری ، گرتنو ڕاونان بۆتە شتێکی ئاسایی ڕۆژانە ..وە بەپێی قسەیەکی کارلوس ئامیرانوی سکرتێری پارتی سۆشیالیستی شیلی ، لەماوەی ٨ مانگی ڕابوردووەوە نزیکەی ٣٠ هەزار کەس فەوتێنراوەو ٣٥ هەزار کەسی تر لەبەندیخانەو زیندانەکاندا قایم کراونو ١٠٠ هەزار کەسیس دەربەدەر بوونو شیلیان بەجێ هێشتوە

جگە لەمەش چەند ڕۆژێك لەمەوبەر ڕێژیمی فاشستی شیلی فەرمانی دا کە (گیراوە سیاسیە ترسناکەکان) کە مەبەست لە ئەندامانی حکومەتە پێشکەوتنخوازەکەی شەهید سیلفادۆر ئەلێندییە ، لە بەندیخانەی دوورگەی داوسون بگوێزرێنەوە بۆ بەندیخانەی سانتیاگۆ بۆ ئەوەی بدرێن بە دادگاکانی لەشکرو محاکەمە بکرێن ·

ئێستاکە ڕێژیمە فاشستیەکەی شیلی بەندوباڵۆرەیەکی تازەی بەدەمەوە گرتوەو خەڵکی ئەکوژێو ئەڵێ ئەمانە بۆ خۆیان ، خۆیانیان کوشتوە · بۆنموونە ، ماوەیەك لەمەوبەر کاربەدەستان جوزێ تۆها کە لە حکومەتی یەکێتی گەلدا وەزیر بوو لە بەندیخانەی داوسۆنەوە ڕەوانەی خەستەخانەیەکی سانتیاگۆ کراو پاش ماوەیەك بڵاوکرایەوە کە گوایا خۆی کوشتوە · دوای ئەمیش خوان پوستوی کەدۆستێکی نزیکی دکتور ئەلێندی بوو لەژێر باری ئازارو لێدانو سزادا شەهید بوو کەچی بەیاننامەیەکی فاشستییەکان وتی : خۆی تەقەی لەخۆی کردوەو خۆی کوشتوە ! بەڵام چۆن داوسون لەبەندیخانەدا دەمانچەی دەست کەوتوە بۆ ئەوەی خۆی پێ بکوژێ ؟ ئەوا میلیتاریستەکان نقە ناکەنو وەڵامی ئەم پرسیارە نادەنەوە ·

دیموکراتیەتی فاشستییەکان

ڕێژیمە میلیتاریستەکەی سانتیاگۆ ، بەبێ ئەوەی گوێ بداتە ڕای گشتی دنیا ، بەئارەزوی خۆی یاسای تازە دەرئەکاتو خەڵکی ئەگرێو ڕێکخراو کۆڕ دائەمەزرێنێو بەکۆمەڵی خەڵکی تیرەباران ئەکات · وە چەند ڕۆژنامەنووسو پارێزەرو سیاسیەکی ئەورووپاو ئەمەریکای لاتین کە سەریان لە شیلی داوە لەچەند بۆنەیەکدا ئاشکرایان کرد کە خوێنڕێژیو سەرکێشی ئەنجومەنی عەسکەری شیلی لەڕادەبەدەرەو بەهیچ جۆرێك لەو فاشستییانە کەمتر نین کە جەنگی دووەمی جیهانیان هەڵگیرساندو خەڵکییان بەکۆمەڵ لەناوئەبرد ·

جەنەڕاڵ بینو شیت ، فەرماندەی میلیتاریستەکانی شیلی جارێکیان وتی : «زۆرجار ئەبێ دیموکراتیەت بەخوێن ئاوبدرێ بۆ ئەوەی دیموکراتیەکی تازە بێتەکایەوە جا بۆیە یاسای باری نائاسایی تاوەکو ماوەیەکی دیاری نەکراو بەسەرشیلیدا سەپێنراوە .. هەروەها ئەو فاشستییە خوێنڕێژە لەبۆنەیەکی تردا وتبوی هیتلەر سەرکردەیەکی لێهاتوو بوو بەتایبەتی لەو زورفەی ناخۆشەدا کە ئەڵەمانیا دووچاری هاتبوو · ئامەیە سەرکردەی کودەتاکەی شیلی بەدەمی خۆی باسی خۆی ئەکاتو شوناسنامەکەیمان نیشان ئەدات ·

لەهەر ناوچەیەو دادگایەك

لەهەر ناوچەو هەرێمێك لەهەرێمەکانی شیلی دادگایەکی عەسکەری دانراوە بۆ محاکەمە کردنی گیراوانی سیاسی .. لە هەرێمی تالجوان دادگایەکی فاشستییەکان دەستی کردوە بەمحاکەمە کردنی (٢٨) نیشتمان پەروەر کە بەوە تاوانبارکراون گوایە چەکیان هەڵگرتووەو یاسایان پێشێل کردوە وە لە شاری سانتیاگۆ (٥٧) ئەفسەری تێکۆشەری هێزی ئاسمان محاکەمەئەکرێنو ئەوتۆمەتەیان دراوەتەپاڵ کە لە کاتی کودەتا فاشستییەکەدا بارەگای وەزیرانی حکومەتی یەکێتی گەلو بارەگای ئەلێندی شەهیدیان بوردومان نەکردوە · وە داواکاری گشتی – المدعی العام – لەکاتی محاکەمە کردنەکەدا داوای کردبوو کە بەتوندی سزا بدرێن .. وە لە فرناندۆ دادگایەکی عەسکەری فەرمانی تیرەباران کردنی بەسەر پێنج هاووڵاتیدا دابوو .

وە لە ناوچەی داوسون (٤٧) خەباتگێر فەرمانی گرتنی بەدرێژایی ژیانیان بەسەردا دراوە ·

بەڵام هەرچونێك بێ ئیمرۆ کە گەلی شیلی باجی ڕاڕاییو دودڵیو ئیسلاحاتە نیوەچڵەکانی بورجوازی بچوکی شیلیو ڕیفۆرمیستو ئەوانە ئەدات کە بڕوایان بە پەرەسەندنی ناسەرمایەداری هەبوو ، وە توندوتیژی دوژمنیان بە لێبووردنو گوێنەدانو نەرمو نیانی وەڵام ئەدایەوە · وە ئەیانەویست سیستەمێکی نوێی گوایە سۆشیالیستیانە لەسەر بنچینەیەکی کۆن دابنێنو سەرخانێکی تازە بەلەشکرو دادوەزگای کۆن بپارێزن ، وە ئەنجامەکەی ئەو کوێرەوەرییە بوو کە بەسەر گەلی شیلی هات · بەڵام گەلی شیلی بەچۆکدانایەتو فاشستییەکان لەگەڵی شیلی تۆقیونو ئەیانەوێ دواقسەی دوکتور ئەلێندی لەبیر خەڵکی بەرنەوە .. دکتور ئەلێندی لەکاتێکدا کە میلیتاریستەکان گەمارۆی کۆشکی (لا مونیدا) یان دا وتی :-

ئەوانەی دەسەڵاتی وڵات بەزۆر زەوت ئەکەن ، تاماوەیەك ئەتوانن بە تۆقاندنو توندوتیژیو تیرۆر حوکمی وڵات بکەن .. بەڵام ناتوانن هەتا هەتایە بمێننەوەو بەردەوام بن لەسەر تاوانکردن دژی گەل ، چونکە ئەمە بەپێچەوانەی یاساکانی پەرەسەندنی کۆمەڵایەتیەو بەرەوپێش چونی مێژوو لەگەڵ ئێمەیەو بەسودی ئێمە تەواوئەبێ .. ئەو مێژوویەی کە گەل دروستی ئەکات ·

گەلی شیلی کە مێژووی نوێ بەخوێنی ڕۆڵە فیداکارەکانی نووسیوەتەوە ، سڵ لە قوربانیدانی تر ناکاتەوە ، بەچۆکدا نایەتو تیرۆری دوژمن ورەی پێ بەرنادات و دوا قسەی دکتور ئەلێندیشی لەبیر ناچێتەوە .. دوا ڕۆژیش هەر بۆ گەلی شیلییەو میلیتاریستەکانیش بەبەر چاوی ئیمپریالیزمی ئاغایانەوە فڕێ ئەدرێنە سەرانگوێلکی مێژووەوە سەرلەنوێ وڵاتی شیلی ئاوەدان ئەکرێتەوەو سەد خونچە گوڵی تیادا ئەگەشێتەوە ·

توانا
ئامادەی کردوە

مونۆپۆلەکانی ئەمەریکا هۆی هەژاریو کڵۆڵی گەلانی ئەمەریکای لاتینن

- زریان -

ماوەیەکە برسیەتیو نەبوونی خواردەمەنی بەجۆرێکی ئەوتۆلەناو گەلانی ئەمەریکای لاتیندا بڵاوبۆتەوە کە هەڕەشەی لەناوچونی هەزارەها کەسی هەژارو دەستکورتانی ئەم وڵاتانە ئەکات · وەهۆی ئەمنەخۆشییە ترسناکەش لەم وڵاتانەدا بەرزبونەوەی نرخی خۆراكو کەمبوونی بەرهەمی کشتوکاڵە کە ئەتوانین بڵێین ئەنجامێکی ڕاستەقینەی ئەو سیاسەتەیە کە مۆنۆپۆلەکانی ئەمەریکا بەرامبەر بەو ناوچەیە ئەیگرنەبەر ·

بەپێی چەند ڕاپۆرتێکی وەزارەتی کشتوکاڵی ئەمەریکا ئەو سودو قازانجە ئاشکرابووە کە مۆنۆپۆلەکانی ئەمەریکا لەئەنجامی کەم بوونی خۆراكو قاتیوقڕی کە خۆیان هۆی بەرپابوونی بوونین دەستیان کەوتووە .. هەروەها بەپێی ئەم ڕاپۆرتانە گەلانی ئەمەریکای لاتین بەهۆی ئەم گیروگرفتەوە توشی کوێرەوەریو هەژارییەکی سەختبوون .. بۆ نموونە گەلانی ئەمەریکای لاتین لەساڵی ١٩٧٢دا ٤٢٠ ملیون دۆلاری زیاتر لە پاریان داوە بە ئەمەریکا بۆکڕینی خواردەمەنیومسۆگەرکردنی خۆراك وەوەزارەتی کشتوکاڵی ئەمەریکا پێی لەوە ناوە کە لە ئەنجامی ئاڵوگۆڕی بازرگانی نێوان ئەمەریکاو وڵاتانی ئەمەریکای لاتیندا مۆنۆپۆلەکانی ئەمەریکاهەزار ملیۆن دۆلاریان قازانج کردوە · جگە لەوەش کشتوکاڵ لەم وڵاتانەدادواکەوتووە تەنانەت ساڵی ١٩٦٠ تا ١٩٧٠ بەرهەمی کشتوکاڵ ٤٪ هاتەخوارەوەولەساڵی ١٩٧٠ بەرەو سەرلە ٣٠٪ی تری کەمکرد کە ئەمەوە نەبێت هەر مەترسی پەیدابکات بەڵکو ئەبێتە هۆی لەناو چونی هەزاران منداڵو جوانو پیاوی پیری ئەم ناوچەیە ·

لەبەرازیل زیاد بوونی کشتوکاڵ لەساڵی ١٩٧٢دا گەیشتە ٧ر٠٪ کە ئەوەش بەشی ئەوە ناکات پێویستی دانیشتوانی پێدابین بێتو لەمەترسی مردن ڕزگاریان بکات · بۆیە ئەم وڵاتانە بەناچاری پەنا ئەبەنەبەر ئەمەریکاو خواردە- مەنی لێوەرئەگرن هەرچەندە بەرامبەر بەو خواردەمەنیەش ئەبێ پارەیەکی زۆربدەن تاوەکو ڕادەیەك کە لەساڵی ١٩٧٤دا ئەبێ گەلانی ئەمەریکای لاتین ٣ هەزار ملیون دۆلار بە مۆنۆپولەکانی ئەمەریکا بدەن بەرامبەربەو خواردنانەی کە لەوێوە دەیهێنن · بەرازیل لەو پارەیە ٧٠٠ ملیون دۆلار ئەبێ بدات بۆ کڕینی ٣ ملیون تەن گەنم ، ئەوەش ئەوە دەردەخات کە بە شێوەیەکی زۆر نرخی خواردەمەنی زیادی کردوە · هەروەها گەلی (چیلی)یش ئەبێ (٧٠٠) ملیۆن دۆلار بدات بە مۆنۆپۆلەکانی ئەمەریکا بەرامبەر بەوەرگرتنی دەغڵودانو خواردەمەنی ·

لەراستیدا نەبوونی خواردەمەنیو بڵاوبوونەوەی برسیەتی لەناو گەلانی ئەمەریکای لاتیندا بەهۆی باری ناوخۆی کۆمەڵەوەیە چونکە چەند چینێکی جیاواز لەناو ئەم گەلانەدا هەیە کە چینی سەرمایەداری چینی ناوەندیو چینی هەژارە .. چینی سەرمایەداری لەم وڵاتانەدا ٥٪ی دانیشتوان ئەبنو زۆر بەتێروپڕی ژیان ئەبەنە سەرو ئاگایان لەهیچ نییە · جگە لەوەش چینی ناوەندی ئەم گەلانە ٤٥٪ی دانیشتوانو دەسکەوتی ساڵانەیان دەگاتە ١٠٠ – ٥٠٠ دۆلار ، وە ئەو بەشەی کە دەمێنێتەوە زوربەی هەرە زۆری دانیشتوانن کە دەگەنە ٥٠٪ی کۆمەڵو دەستکەوتی ساڵانەیان لە ١٠ دۆلار تێناپەڕێت · وە هەروەها بۆنابێ ئەوەشمان لەبیرچێت کە ڕزگاربوونی ئەوناخۆشیە بەبوونی دەغڵودانوخواردەمەنی نەبەستراوە بە وشكو بزنگیو نەهاتی کشتوکاڵەوە واتا نەبەستراوە بەهۆی جوگرافی ئەم وڵاتانەوە بەڵکو بەستراوە بە مۆنۆپۆلەکانی ئەمەریکاو بەئیمپریالیزمی ئەمەریکاوە کە ڕێگای لەپێشکەوتنی کشتوکاڵ گرتووە نەی هێشتووە ئالەتێکی تازەی کشتوکاڵ لەم وڵاتانەدا بەکاربهێنرێ بۆیە کەتەماشا ئەکەیت بەدەگمەن ئالەتێکی تازە ئەبینی بەڵکو هەمووی لەسەر- شێوەی کۆن کشتوکاڵ دەهێننە بەرهەم · سەرەڕای ئەوەش ئیمپریالیزمی ئەمەریکا هەوڵی- داوە ڕێژیمی دەرەبەگایەتی لەناو ئەم گەلانەدا بمێنێتەوە زوربەی زەویەکان بداتە دەست چەند کەسێك کە بەئارەزوی خۆیان هەژارو دەست کورتانی ئەم گەلانە ئەچەوسێننەوە هەر لەبەر ئەمەشە کە ڕۆڵەی ئەم گەلانە هەوڵی ئەوە ئەدەن لەژێر چەپۆکی ئیمپریالیزم ڕزگاریان بێت کەوا ماوەی ٤٠٠ ساڵ- زیاترە دەستی بەسەردا کێشاونو بەروبومی وڵاتەکەیان ئەخۆنو لەناو میللەتە هەژارەکەش ڕۆژی بەدەها کەس لەبرسانا ئەمرێت ·

گەشتێك بە ڤیەتنامدا

لە ٢٥ی تشرینی یەکەم تاوەکو ٢٣ی تشرینی دووەمی ڕابوردوو وەفدێکی ڕۆژنامەنووسی کۆماری گەلی چین گەشتێکی بەکۆماری دیموکراتی ڤیەتنامدا کردو ئەندامێکی وەفدەکە ڕاپۆرتێکی بەوێنەوە دەربارەی ئەو گەشتە بڵاو کردەوە · وا ئێمەش بەشێکی ئەو ڕاپۆرتە بە کوردی پێشکەش بە خوێنەرانی بەڕێزی هاوکاری ئەکەین ·

لە سەردانەکەماندا پێشوازییەکی گەرممان لێ کرا .. بۆ هەر شوێنێك ئەچوین ، گەلی ڤیەتنام ، بە هەموو نەتەوەکانیەوە خەریکی کوششو کارو تەقەللا دان بوو بۆ تیمارکردنی ئەوزامانەی جەنگ لەو وڵاتەی کردوە هەروەها بێوچان کار ئەکرا بۆ بنیات نانەوەو پەرەپێدانی ئابوری نیشتمانیو بنیات نانی سۆشیالیستی جا چ لە پایتەختو ناوچەی فین‌لین یایاخود لە شارەکانی قەراخ دەریاو ناوچە شاخاویەکانی ژووروی وڵات بێ .. ئێمە لەو سەردانەماندا ئەو گیانی فیداکاریو لەخۆ بوردنو ئیش کردنەمان پەسندکرد کە گەلی قارەمانی ڤیەتنام لە کاتی شەڕو لە سەردەمی ئاشتیو ئاوەدان کردنەوەی وڵاتەکەیدا ئەینوێنێ ·

لە گەشتەکەماندا ماوەی ٢ هەزار کیلومەترمان بڕی .. ڕێگاو بان کە شەڕ کاولی کردبون چاککراونەتەوە .. هەروەها بۆمان دەرکەوت کە فرۆکەکانی ئیمپریالیزمی ئەمەریکا لەکاتی شەڕا دەستیان لە هیچ نەپاراستوەو ڕێگای هاتو چۆو شەمەنەفەرو پردی بچوکیشیان بە بۆمبا کاول کردوە .. بەڵام گەلی قارەمانی ڤیەتنام بۆ ئەوەی ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر بەرەو پێش بچێ هەر لە سەردەمی شەڕاو لە بچوکترین دەرفەتدا ئەو ڕێگاو بانو پردانەی چاککردۆتەوە · ئێستاکە هەموو ڕێگاکانی ڤیەتنام چاککراونەتەوەو هاتوو چۆیان پێدا ئەکرێ وە پردی لونگ بینو هام رونگ کە دوو پردی گەورەنو شەمەنەفەریان بەسەرا ئەڕوات هەر دوای بوردومان کردنی دەستوبرد سەرلەنوێ دروست کراونەتەوە

پیشەسازیو کشتوکاڵ

چاککردنەوەی ئەو دەزگا پیشەسازیو کشتوکاڵیانەی فرۆکەکانی دوژمن کاولی کرد- بوون ، نیشانەی قارەمانیەتیو چاو نەترسی گەلی ڤیەتنامو خۆڕاگریەتی لەبەردەم ناخۆشی ڕۆژگاردا · لە کۆمپانیای ئاسنو پۆلای ئای نگوین دا کریکاران کە بەگیانێکی لەخۆ بوردنەوە کارئەکەن ... ئاسنی تواوە وەکو جاران لە فرنی ژمارە یەك دێنە دەرەوە · ئەو کۆمپانیایە چەند جارێك بوردومان کراوەو چاککراوەتەوە · جگە لەمەش کریکاران هەر لەو ناوچەیە ئەو چاڵو چۆڵانەیان پڕ کردەوە کە بۆمبای فرۆکەکانی دوژمن لە زەویو زاری ناوچەکەی کرد- بوون ، وە لە ناوچەی نین بین کە ١٠٠ کیلومەترە لە هانۆیەوە دوورە دەزگایەکی گەورەی ئەلێکتریك (کارەبا) بنیات ئەنرێ · دانانی بەردی بناغەی ئەم دەزگایە لە نیسانی ساڵی ١٩٧١ دەستی پێ کرد بەڵام لە ئایاری ساڵی ١٩٧٢ فرۆکەکانی ئەمەریکا بوردومانیان کردو کریکاران سەرلەنوێ دەستیان بە بنیات نانی کردەوە ·

ئنجا سەرمان لە هەرێمی باك بو دا ... ئەم هەرێمە لە لای گەلی ڤیەتنام خۆشەویستە چونکە سەرۆك هوشی مین ئیشی تیادا کردوە · هەروەها ئەو ئەشکەوتەمان بینی کە سەرۆك هوشی مین ماوەیەکی زۆر تیایدا حەساوەتەوە ، وە چاومان بەو گردە کەوت کە سەرۆك مین ناوی ناوە بە گردی مارکسو دیدەنی ئەو روبارەشمان کرد کە بە روباری لینین ناو ئەبرێ .. دوای ئەم گەشتەمان ئەو قسەیەمان بیر کەوتەوە کە سەرۆکی مەزن هۆشی مین وتبوی : « دۆستایەتی نێوان ڤیەتنامو چین دۆستایەتی قوڵو بەتینە .. هەردوو گەل هەڤاڵو بران » ... هەروەها ئەو قسەیەشمان بیر کەوتەوە کە

بروانە ل ٧

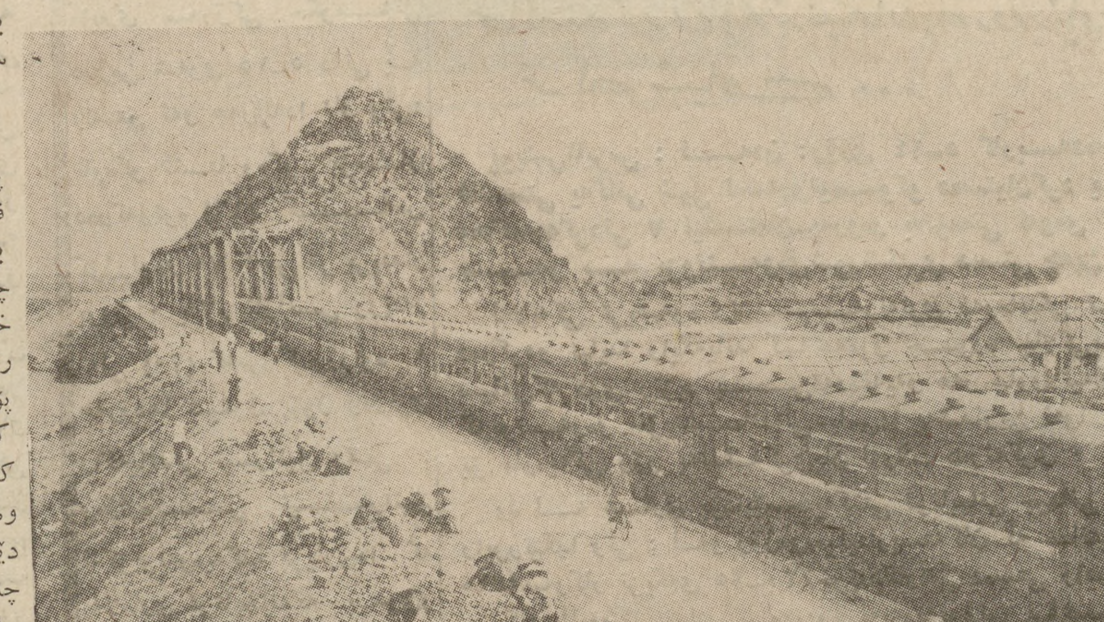

Institut kurde de paris

ئەرکی لیکۆڵینەوە و لیکۆڵەرەوەکانی ئەدەبی

زمانی کوردی دەوڵەمەندە، بەرهەمی ئەدەبیشی لەچـاو ئەوەی ئەو حکووماتانـەی بەسەر گەلی کـوردا فەرمانڕەوایی‌یان کردووە ، بـە توندوتیژی‌و ڕەگەزپەرستیەکی زۆرەوە بۆ خنکاندنی ئـەدەبی کوردی هەوڵیان داوە ، کـەم نیە . بەڵام لیکۆلینـەوەی ئەدەبی – وەکوو کارێـکی گرینگی ئەدەبی – کـەمە و هێشتا جێ‌گیر نەبووە . هـۆی ئەوەش ئەمەیە کە لە زوربەی بەشەکانی کوردستان ، یانـی لە کوردستانی ئێران و تورکیا و سوریا خوێندن و نووسین و چاپەمەنی کوردی ، بەپێچەوانەی هەموو ڕێوشوێنێکی ئینسانەتی قەدەغەیە . بەڵام لەکوردستانی عیراق دەرەتانی چاپەمەنـی کوردی فراوانە ، کەچـی لیکوڵینەوەی ئەدەبی کـوردی لەڕادەی ئەو دەرەتانەدا نیە و لەم بارەوە ئەدیب و خـاوەن قەڵەمەکان کەمتەرخەمی دەکەن سەبارەت بەوە کە ئەم کارە لە پاراستنی زمان و ئەدەبـە-کەماندا ، لەڕێک‌وپێـکی ئەدەبەکەمان‌و ، بەڕێ‌کردنی بە ڕێگای ڕاستدا ئەئسـیرێکی زۆر گەورە و بەنرخی هەیە ، پیویستە ئەدیب و خـاوەن قەڵەمەکانمان لەم لایەشـەوە ئەرکی ویجدانی و ئینسـانی خۆیان بەجێ‌بگەیەنن .

شتیکی ئاشکرایە کـە لیکۆڵینـەوەی ئەدەبی نابێ بە چەشنی بەگژداچـوون و پێداهەڵشاخان بێ . نابـێ سووکایەتی‌کردن بە شاعیر و نووسەر و بەکارهێنـانی ووشەی دزێو و ووتـەی ناڕەوای تێکەڵ بێ . نابـێ بە شوڵی قەڵەم وەرگەڕێتـە سەروگوێلاکی بەرهەمەکـە و خاوەنەکەی . لیکۆڵینەوەی ئاوا خێری پێوەنیە و ئەگـەر ئەئسیرێکی خراپ نەکـا و مەبەستەی بە ناوی ڕاستەقینەی خۆی بدرێتێ ، بەڵام ئـەم کارە دەبێ بە دەلیل و لـە چوارچێوەی عیلم و مەنتیقدا و بەخولقێنەری و ئینسانانـە بکرێ . تەجرەبە نیشانیداوە ئەگەر ڕەوشتی باس‌کردن و لیکۆڵینەوە عیلمی و مەنتیقـی بێ ، شێوەکەشی لەبـار و خولقێنەر و ئیجابی بێ ، پتر وایە بەروبووی دروسـت و

• با لیکۆڵینەوەی ئەدەبیمان پتەو ئینسانانەو پێشکەوتوو بێ . .

• لیکۆڵینەوەی ئەدەبی خولقێنەر و بەهێز و پێز بێ . .

چاکی لێ پەیدادەبێ .

ئەئسیرێکی باشیشی نابێ . شەرتی لیکۆڵینەوە ئەوەیە خولقێنـەر و فێرکـەر و بەهێزوپێز بێ . پێویسـتە هەر لەم سەرەتای کـارەوە هەوڵ بـدرێ ڕەوشـتی توندوتیژ و تیک‌شکێن لـە لیکۆلینەوەی ئەدەبی‌دا نەبێتـە باو . لیکۆڵینەوە دەتوانـێ بە مەندی و لەسەرخۆ و بـە نەزاکەت‌بێ و هەر لەوکاتەش‌دا بە قووڵی و بەراشـکاوی و بێ مەرایی بێ . دەتوانـرێ و دەبێ هەر شتە و هـەر

ئەوانەی لەم ڕێگەیەوە لـە بەرهەمی ئەدەبێ دەکۆڵنـەوە ، لە لایەن گەل و کۆمەڵەوە ئـەم ئەرکە ویجدانیەیان دەکەوێتـە سەرشان کە لە زوانگەی مافی ڕەوای گەل و مافی ئینسانانەی کۆمەڵانی زەحمەتکێشـەوە بڕواننە بەرهەمی ئەدەبـی . لیکۆڵەرەوە گەورەکان هەمیشە تەئسیری قووڵیان لە ئەدەب و هونەر دابووە . ئەوان بـە هێزی مەنتیق و زانایی و بـە دڵسۆزی ئینسانانەی خۆیـان ئەدەب و هونەری بێخێـر و پەڕپووت و دژی کۆمەڵایەتیان ڕیسوا کـردوە ، ئەدەب و هونەری بەخێروبێر و کۆمـەڵایەتی و پیشکەوتوویـان ڕەواج پێداوە ، ئـەدیب و خاوەن هونەری ڕاستەقینەیان ناساندووە و بەم‌جۆرە بوونەتە ڕێنوێنی دنیای ئـەدەب و هونەر .

ئەگەر ئەدیب و خـاوەن قەڵەمەکانمان بـە ژیری و لەسەرخۆ و بە نەرم و نیـانی دەسـت‌بدەنـە قەڵـەم و لیکۆڵینەوەی ورد و پتەو و لـە ڕادی دەرەتان‌دا ئـەدەب و هونەرەکەمان لـە پەڕوپووتی و بێ سەرەوبەرەیی و لە تەنک‌و تیواری ڕزگار کەن ،خزمەتیکی گەورە بە زمان و ئـەدەب و گەلەکەی خۆیان دەکـەن .

با لیکۆڵینەوەی ئەدەبیمـان پتەو و ئینسانانە و پێشکەوتوو بێ . با لیکولینەوەیـەکی وابێ دەروازەی بووژانـەوە و پێگەیشتنی ئەدەب و هونـەری گەلەکەمان بکاتەوە ، بـە سوودی زەحمەتکێشان و بـە سوودی ڕەوتی مێژوو بـێ و گەل و کۆمەڵ بەرەو پێشـەوە بەرێ بکا .

لەژمارە (٣٣)ی ڕۆژنامـەی کوردستان ، ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندی حزبی دیموکـراتی کوردستانی ئیرانـەوە وەرگیراوە

لە ئەدەبی گەلانی ئاسیاو ئەفەریقا

مالاوایی

لە ساتی لێکدوورکەوتنەوەدا

شیعری شاعیری ئەنگۆلا
« ئۆگۆستینو نیتۆ »
وەرگێڕانی : حسین عارف

« ئۆگۆستینۆ نیتۆ » ساڵی ١٩٢٢ لە شاری ئیکۆلا لە ئەنگـۆلا لەدایك‌بوە . دوای دەرچوونی لـە زانستگای (لەشبۆنە) ، بۆ ماوەیەك دوکتۆری کردوە . هەر لەو ماوەیەدا چۆتە ریزی بزووتنەوەیەکی ڕۆشنبیری‌یەوە کـە ئامانجی ژیاندنەوەی ئەدەب‌و کەڵچەری گەلی ئەنگۆلا بوە . لەوە بەدواوە ڕووی‌کردۆتە سیاسەت‌و لەساڵی ١٩٦٠دا بۆتە سەرکردەی بزووتنەوەی ئازادی‌خوازی‌ی ئەنگۆلا . بەڵام هەر لەو ساڵەدا گیراوەو لەبەندیخانەیەکی لەشبۆنەدا بەندکراوە . لەسـاڵی ١٩٦٢دا لەبەندیخانە هەڵاتووەو گەڕاوەتەوە ئەنگۆلاو کەوتۆتەوە سەرکردایەتی‌کردنی خەباتی چەکدارانەی گەلەکـەی دژی ئیمپریالیزمی پورتوگالی‌ی داگیرکەر کە تائێستاش بەردەوامە .

ساڵی ١٩٧٠ شـاعیرو شۆڕشگێڕو پێشـەوا « ئۆگۆستینو » ، خەڵاتی (لوتس)ی درایە کە خەڵاتێـکی ئەدەبی‌یەو یەکێتی‌ی نووسەرانی ئاسیاو ئەفەریقا ، سـاڵانە ئەیدا بە بەناوبانگترین سێ شاعیرو ئەدیبی گەلانی ئاسـیاو ئەفەریقا .

× ×

دایە . . .
« هەموو ئەو دایکانەی جگەرگۆشەکانیان لێ‌یان دوورن »

تۆ فێری چاوەڕوان‌کردنی‌و هیواداریت‌کردم
چونکە تۆ خۆت لەکاتی ،

بەسەرهاتە جەرگ بڕەکاندا وەها بوویت
بەڵام من ئێستا لەناخدا

ژیان وائەبینم کە ئەو هیوایەی تاساندوە .
لەوە زیاتر چاوەڕوان ناکەم

پێویستە من چاوەڕوان بکرێم
گۆشت ئەکردین ، ئێمەین

ئەو هیوایەی تۆ بە ئاواتی‌یەوە
ئێمەی ئەو جگەرگۆشانەت

کە لێت دوورکەوتووینەوەو
پەیمانمان لەگەڵ باوەڕدا بەو هیوایە بەستوە

ئێمەی کوڕانی رووت‌وقووتی ناو دارستان
ئێمەی بێ‌بەش لەخوێندنی قوتابخانە

ئێمەیەك کە لە پانایی دەشتەکانماندا
لە قرچەی گەرمای نیوەڕۆدا

پیشەمان یاری‌کردن بوو بە تۆپی‌پەڕۆ
ئێمەیەك کە لە کێڵگەکانی درەختی قاوەدا

مۆمی ڕۆژانی ژیانی خۆمانمان
بۆ ژیانێکی کولەمەرگی ئەسووتاند

ئێمەی « پێست‌رەشی نەفام ! »
کە ئەبوو هەردەم

کڕنووش بۆ پێست سپی‌یەکان بەرین
لەئاستی دەوڵەمەندەکاندا

ترس‌و سام لەشمان بخاتە لەرزین
ئێمەی ناو گەڕەکە پۆخڵە بێ‌کارەباکان

دایە ئێمە ،
کوڕە ڕەش‌ورووتە برسی‌و تینووەکانتین

ئەو کوڕانەی
ڕاستگۆن کە بانگت ئەکەن دایە
ئەوانەی ناوێرن بە سەربەستی
بەشەقامەکانا هات‌وچۆ بکەن

ئەوانەی لە ئێستەدا ،
لەئادەمیزادەکانی تر ئەسڵەمێنەوە
دایە ئەوانە ئێمەین
ئێمەی هیوای بڕینەوەی ئاسوودەیی ژیان .

سێ هەنگاوی تووڕە !

(١)

کاتێ چاوی گەشی تۆڵەی . .
بێ‌فرمێسکی
چرۆی نەپشکوتوی هیوام
لەژێر سێبەری ئەبرۆتا
لەسەر پەردەی
لێوی پڕ لەتام‌و بۆتا
پێڵووەکەی لێك ئەکاتەوە
کاتێ زەردەی
دەم‌لێوی پڕ زەردەخەنەی کـەلی ئارام ،
دوا پێکی سستی تاریکی ئەخواتەوە
کاتێ ئاسمان . . کاتێ یەزدان ،
کاتێ هەموو ئەستێرەکان ،
بەفەرامۆشی (کات)ەوە دێنە لامـان
کاتێ سەهۆڵ
لەدەشت‌و دۆڵ
لەناخی دەریـای پـڕ شەپۆڵ
ئاگری قین ئەکاتەوە

ئێنجا گیانە ؟!
دەست لەملی چیا ئەکەین
دەست لەملی ئاسمان ئەکەین
دەست لەملی ژیان ئەکەین

(٢)

خۆشەویستم ،
سامی دەنگی بڕوای ئێمە
گیانی دێوی
شەوی تاریك ئەترسێنێ
پێکی لێوی
ڕەشی شـەوەزەنگ ئەڕژێنێ
ڕووی چار شێوی
تەنی توکنـی ژەنـگاوی
ئەهریمەنی ئەفسوناوی
بەنێزەی تیـژی ئەدڕێنێ

(٣)

خۆشەویسـتم
باسەرەنێزەی برژانگی
چاوی ئازار
جەرگی زامی
ئەندامی جەستەی زۆر مەنگی
پەیکەری شار هەڵتەکێنێ
باگوڵچینی گـەرووی هاوار
لەناو دێڕاوی خوێناوی
خاکەکەی بـێ ناونیشان
گوڵێکی بۆندار بڕوێنـێ
دەستگیرانە نازدارەکـەم
باڵێوی تۆش لەجێی سوراو
شیلەی هەڵبەست بیڕازێنـێ
لەجێی گوڵ ئەستێرەی سەرسنگ
پشکۆیەکی پڕشنگداری وەکو گزنگ
سینەی پاکت بگەشێنێ
لەجێی هەوای بەر باروقە
سروەی پاکی زۆرفێنکی ئاسۆکەمان
زولفی خاوت بشەکێنێ

عەبدوڵلا ئەحمەد

چیرۆکی ماسی و چەند سەرنجێك

. . .

(ماسی) چیرۆکێکی کـاك (عبداللە سەراج)ە کـە لـە ژمـارە – ٢١١ ـی هاوکاری- ئازیزدا بلاوکرایەوە ، جا لەبەر ئەوەی هەندێ تیبینی‌و بـاری‌سەرنجی ڕەخنەگرانەم دەربارەی ناوەڕۆك‌و شیوەی دارشـتنی‌هونەری ئەم چیرۆکە هەبوو ، بە پیویستم زانی کەمێ لـێ‌ی بدوێم .

وەك هەست بە شـێوەوڕوخسـاری سەرەوەی چیرۆکـی (ماسی) بکەین نموونـەی‌دارشتنێکی سادە خۆی دەردەخا وە لە لایەنی ڕوخساری‌یشەوە نموونەی واقیعیکی بەسەرهات ئەگیرێتەوە ، ئەڵێم دەسـتی‌ڕازاندنەوەی چیرۆك – نووس ، واتە خستنە ڕووی تەنیـائەنجامێکی بەسەرهاتەکە ، هەر لە سووچی ئەو هەڵوێستەدادەست پێ بکەم کە (دەستی نایە گیرفانی دڵنیا بوو چواردینارەکەی نـەدزراوە ، ڕووی کردە لای بۆیاغچی‌یەکی منال . منداڵەکە لەخۆیەوە وتـی دوو ساڵە سەرم لە دایکم نـەداوەلە هەڵەبجە) .

لێرەوە چەند پرسیارێـك‌دێتە کایەوە ، ئایا چۆن ئـەم منالە لە خۆیەوە بەبێ بوونـی‌تاقە هەڵوێستێك کەوتـە گێڕانەوەی بەسەرهات ؟!

واتە ئایا هۆیەك هەبوو لـە بەر دەم هەڵچوونی سـۆزی دەروونی منداڵەکەدا ؟ ئایـائەو هۆیە چیە ؟! نە خێر . . لە تەواوی چیرۆکەکەدا باسـی‌هۆی لەدایك بوونی ئەم ووشانە نـا کـات کە منـاڵە بۆیاغچی‌یەکە هەڵی ڕشت ! باسی‌ئەوە ناکات بە چ مـرازوهۆیەك کەوتە گێڕانـەوەی هەستی بۆ دووری دایـکی‌ئەوەی لە دەروونی پەنـگی خواردۆتەوە . ئەمانە هەمووی‌لە کاتێکا نموونەی تەنیـا دەرخستنی هەڵوێسێك ئەخاتەبەر چاو ، کە بەبێ بـوونی پەیوەندی‌یەکی ڕاستەو خـۆلە مەیانی هەردووکیاندا هاتـە کایەوە ، چ لە لای جـل‌و بەرگەوە . .

یا لە شێوەی قسەکردنـداهتد ، ئەمانە هیچیان نـین‌و شاردراونەتەوە ، لەگـەڵ ئەوەش‌دا منداڵەکە خۆی پـێ ناگیری‌و ئەکەوێتە باس‌و خواس لێرەدا وینەی واقیعێکی باوەڕ پـێ نەکراو نیشـان دەدات . ئەمەیان لە زۆر چیرۆکی تریشا کە بەر چاوم کەوتوون خـۆی‌دیار ئەخات لە ئەنجامی بـۆ نەچوونی گەلێك چیرۆك نووس‌بۆ تەواوی بنچینەی بەسـەر هـات‌و دارشتنیا . ئەمـەلەلایەك ، لەلایەکی تـرەوە با سەیر بکەین چۆن کابرا بیرئەکاتەوە لە بینین دەسـت‌و ڕووی منالە بۆیاغچی‌یـەکە (خۆی ئەخستە گرفتەکـەوە بەڵام . . لە بەرچی ؟! وە ئایـاهەست کردن بە لێ‌پرسینەوە بەرامبەر بەڕەش‌و ڕووتی ئـەم‌منالەو نموونەی دەیەها منالـی ڕەش‌و ڕووتی وەك ئەم لـەجێگای خۆی نی‌یە ؟! چیرۆك ء نووس ئەیەوێ زیاترێـش‌لە واقیعی ژیانی منالەکـە ڕابکات (هیچ وەڵامێـکی‌نەدایەوە) بە بیانووی (برسی برسی تێر ناکات) . ئایا ئـەم‌دوورە کۆسپی پەرێزی‌و خـۆ دوورخستنەوەیە لە نموونەیەکی‌هەرە کاریگەری ناو کـۆمەڵ چی ئەداتە دەست ؟! بـێ‌گومان ئەمەیان هەڕ بـەوە نەوەستاوە کە نکۆڵی لـەوگرفتە بکرێت ، بەڵکو چـاوی توماندووە لە تەواوی خواستی‌چارە سەرکردنی ، بێ‌گومان ئەم جۆرە لێکدانەوەش دوورەلە ئەرکی چیرۆك نووسی ئـەم سەردەمە کە شان بەشـانی‌هۆیە بنەڕەتەکانی ئەیـەوێ لە قاوغی چارە سەرکـردنی‌ئەنگو چەڵەمەو ناکۆکـی‌یە چینایەتیەکان بپێچێتـەوە . بەڵام سەرباری ئەوەش کابرای پاڵەوانی چیرۆك نووس لـەوکارەساتەدا ڕا ئەکـات ! . . بەبێ ئەوەی بزانی هـۆی‌برسی‌یەتی ئەم منداڵە چی‌یـەو چی هێناویەتی بۆ ئەم شارە !؟ بەبێ ئەوەی تاقە پرسـیارێکی لێ بکات سەبارەت بەو ژیانـە‌تفت‌و تاڵەی هەر بەوێنە لـە چیرۆکەکەدا نیشان درا ، بـۆ ئەوەی خرشکی لە بنـج‌و بناوانی زوورەوەی دنیای ژیانی‌چەوساوەی منالـە ڕەشـ‌و ڕووتەکانا بگەن ، کە لام وایەدەرخستنی ئەم هەموو وێنانـە لە چیرۆکەکە وەك پیویسـتی‌خۆی نەخستووتە ڕوو . ئایـا ئەو کابرایە بارگەیەك مووشەی‌لابوو بۆچی نموونەی ئـەم ووشانەی دانەڕشت بۆچـی‌هەستی خۆی بەرامبـەر دیمەنەکە دەرنەخسـت ؟! لام‌دایە دەرخستنی نموونەیـەك لەم ووشانە بۆ ئەم منالە کـەشارێکی دوور وولاتی شایـان بوو ، نەك شاردنەوەی کـە ئەنجامێکی ڕاستەو خۆ ئەداتە دەستەوە .

ئازاد عبدالواحد حەوێزی

٣١-٣-٩٧٤ - کۆیـە

بڕیارێکی گرنگی وەزارەتی دارایی

وەزارەتی دارایی قایل بووەبەوەی ئەو فەرمانبەرومستەخدەمو کرێکارە فەلەستینیانەی لەدایەرەرەسمیو نیمچەرەسمیێکاندائیش ئەکەن ، وەك فەرمانبەرو موستەخدەمو کرێکارە عیراقیێکان پارەی پێشەکی ژن هێنانیان بدرێتی . ئەویش بەپێی ئەو بڕیارەی کە ئەنجومەنی پارەی پێشەکی ژنهێنان بدات بەو فەرمانبەرو موستەخدەمو وکرێکا رانەی کە شوو ئەکەن بەمەرجێك میردە کانیان فەرمانبەرو موستەخدەمو کرێکارێکی زامن کراو نەبێت .

پارەکەش دوای دووساڵ بەچوارقیستی ساڵانەلیان وەر ئەگیرێتەوە کە قیستی ساڵی یەکەم ئەکرێت بە (١٢) قیستو مانگی سەرکردایەتی شورش ژمارە ٣٤٩ رۆژی ٣٠ی مانگی ٥ی ساڵی ١٩٧٢ دادەری کردووەو لە رۆژی ١٧ی مانگی ١٨ی ساڵی ١٩٦٩دا، بەبڕیاری ژمارە ٣٦٦ چاك کراوە ، کە فەرمانبەرو وموستەخدەمو کرێکارە ، فەلەستینیکانی هاوسان کردووە لەگەڵ فەرمانبەرو موستەخدەمو کرێکارە عیراقیێکاندا .

وە بڕیاریش دەرچووە کە بانقی بازرگانی قیستێك وەرئەگیرێتەوە .

وە سێ قیستەکەی تریشی لە ساڵی چوارەهەم وپێنج هەمو شەشەمدا ساڵی دابەش ئەکرێت بە ١٢ قیستو هەرمانگی قیستێك وەر ئەگیرێت .

وەزارەتی دارایی لە تەعلیماتەکەیدا داوای لە بانقی بازرگانی کردووە کە پارەش بدات بەوانەی پارەی تری بانقیان لایە بەمەرجێك ئەو پارەیەی لێیان ئەبرێت لە ٥٠٪ی معاشەکەی زیاتر نەبێت .

دروستکردنی تەنکی ئاو لە کەرکوك

لە رۆژی یەك شەممەی رێکەوتی ١٢-٥-١٩٧٤ وە لە شاری کەرکوك دەست کرا بەدروست کردنی ٤ تانکی ئاوی خواردنەوە لە کەرکوك ، کە ٢٣٠ هەزار دیناری تێ ئەچێتو چوار ملیونو ٢٥٠ هەزار گالۆن ئاو ئەگرن .

وە لە لایەکی ترەوەشارەوانی کەرکوك دوای ماوەیەکی کەم دەست ئەکات بە دروست کردنی دوو ئەپارتمەنو قیرتاو کردنی چەندشەقامێك لە شەقامە سەرەکیێکانی شاری کەرکوك ، ئەم کارەشی ١٩٠ هەزار دیناری تێ ئەچێت لەگەڵ ئەمانەشدابڕیاروایە شوسە بۆ شەقامەکان دروست بکات کە ٥٢ هەزاردیناری تێ ئەچێت .

ملیۆنێك دینار بۆ پرۆژەی تەلەفزیۆنی رەنگاورەنگ دانراوە

وەزارەتی راگەیاندن داوای لە وەزارەتی ئابووری کردووە ، کە ملیونێکو ١٥ هەزار دیناری تری لە سەر بودجەی ساڵی ١٩٧٤ - ١٩٧٥ی بۆ زیاد کات بۆ ئەوەی پرۆژەی تەلەفزیونی رەنگاورەنگی پێ جێ بەجێ کات لەگەڵ کردنەوەی چەند شانۆیەك لە وڵاتدا .

وئێستا وەزارەتی راگەیاندن جیهازێکی فیدوتێپو جیهازێکی تلسینیو کامیرایەکی کریوە ، وە واش نیازە ستودیوی تەلەفزیونی بەسراو أم قسر بگۆڕێت بە رەنگاو رەنگ .

لێکۆلینەوەی رێکخستنی (ری) لە دۆڵی روباری فوراتدا

بەرێوەبەرایەتی گشتی پرۆژەکانی (ري) ، خەریکی لێکولینەوەیەکی تیروتەسەلە بۆ رێکخستنیو پێشخستنی (ري) لە ناوچەی دۆڵی روباری فوراتدا ، هەروەها بۆ دامەزراندنی چەند جۆگەو بەنداوێکی نوی بەراوکردنی ئەو ناوچەیە .

پلەی دووەمی پرۆژەی ئەسکی کەلەك

وەزارەتی ئاودێری ئێستاخەریکی جێبەجێ کردنی پلەیدووەمی پرۆژەی ئەسکی کەلەکە لە پارێزگای هەولێر ، بۆ تەواو کردنی ئەم پلەیەی کەچاوەروان ئەکرێت لە ساڵی ١٩٧٥دا تەواو ببێت ٩٨٠ هەزار دیناری داناوە .

دوای تەواو بوونی پلەیدووەمی پرۆژەکە بەشیئاودێری ناوچەیەکی ٢١ هەزار (مشارە)یی ئەکات کەئیستائەو ناوچەیە بەهۆی ناعورومزەخەوە ئاوئەدرێت .

پلەی ناوبراو لە پرۆژەکە بریتییە لە دامەزراندنی دوومحەتەی ئاودێری کارەبایی گەورە لەگەڵ دو جۆگای سەرکیکە درێژیی هەردووکیان خۆیئەدات لە ٥٧ کیلومەتر ، لەگەڵ لقی ئەو جۆگایانەدا کەخۆیان ئەدەن لە ٧٣ کیلومەترە .

ئەوەی شایانی باسە پلەی‌یەکەمی پرۆژەکە ملیونێکو ٥٧ هەزار دیناری تێچووە ، کە ئەکەوێتە بەری خواروی‌رۆژهەڵاتی زێی‌گەورە وە ، وەلە باریداهەیە ٢٠ هەزار (مشارە)زەوی ئاو بدات .

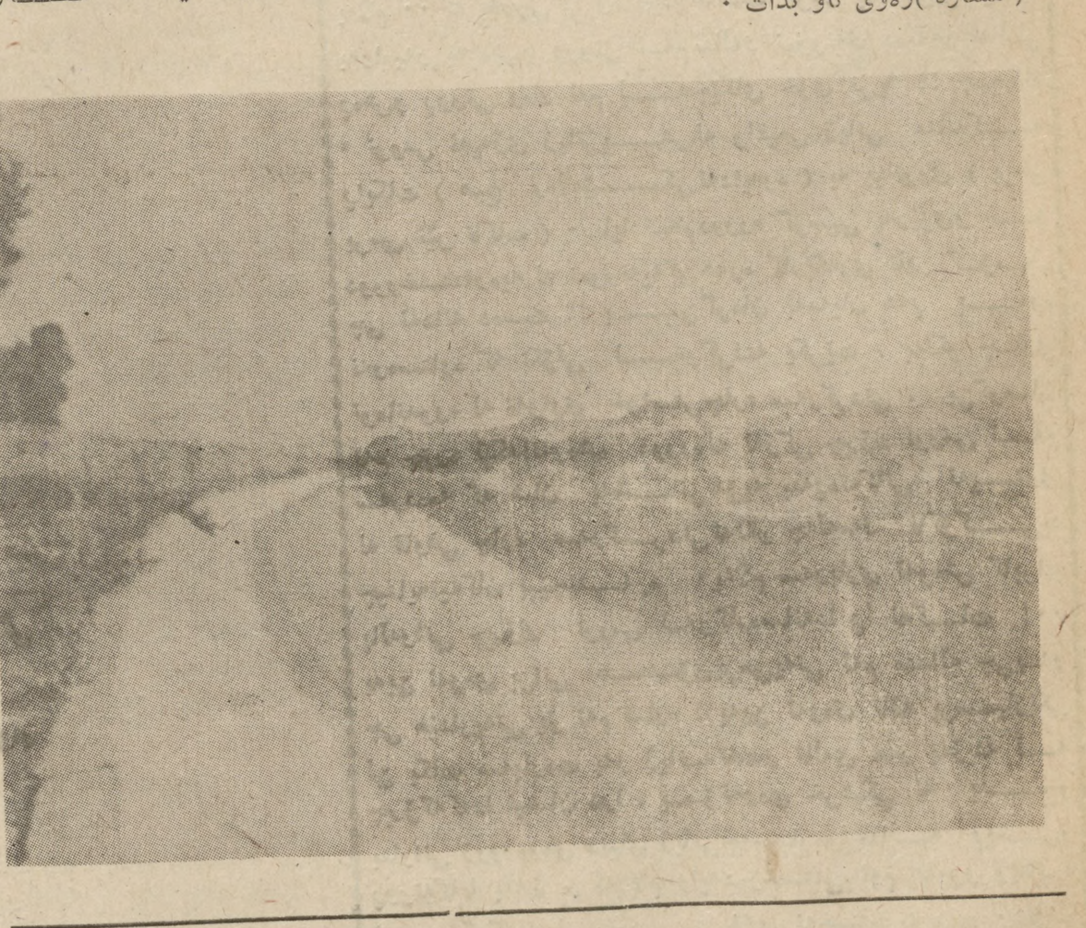

دوو ملیۆن دانراوە بۆ کرینی پەتاتەوسێوو مۆز

بەرژەوەندی بەرێکردنیمیوەو سەوزە ملیونێکو ٩٠٠ هەزار دیناری داناوە کە لەم ساڵدا پەتاتەو سێوو مۆزی پێ بکرێت .

بەرژەوەندی ناوبراو کڕینوهێنانی سیری گرتۆتە دەست‌خۆی ئەویش لەبەر ئەوەی کرینو هەڵگرتنی ئە ماوەیەپێویستی بە شارەزایەکی تەواو هەیە لەو بارەیەوە .

لە لایەکی تریشەوە ،بەرژەوەندی بەرێکردنی میوەوسەوزە قایل بوە کە بەقاڵە وردە فرۆشەکان بکات بەوەکیلوبەسەریانا دابەش بکات .

وە لە رۆژی دامەزراندنیبەرژەوەندی ناو براوەوە هەتائەمرۆ ٧ هەزارو ٩٨١ وە کیلی لە سەراپای وڵاتدا داناوە .

بڕوانە ل : ٤

چەند بڕیارێکی ئەنجومەنی پەروەردە

ئەنجومەنی پەروەردە لە کۆبوونەوەی رۆژی یەك شەممەی رێکەوتی ١٢-٥ رابوردو یدا بڕیاری داوە کە کتێبی جەبری پۆلی چواری زانیاری بگۆرێت بۆ کوردی ، لەگەڵ گۆرینی کتێبی خوێندنی پۆلی یەکەمی سەرەتایی بەزمانی سریانی ، لەگەڵ گورینی کتێبی ریازیاتی نویی پۆلی چوارەهەمی سەرەتایدا .

هەروەها ئەنجوومەن بۆرێکخستنی ئیشو کاری نێوان بەرێوەبەرایەتی سەرپەرشتی پەروەردەی گشتیو وجیهازە هونەرێکانی وەزارەتی پەروەردەدا هەندی ئامۆژگاری دەرکردووە بەهیوای پێش خستنیان .

کردنەوەی سێ کارگە بۆ ئافرەتان

یەکێتی گشتی ئافرەتانی عیراق بەم نزیکانە لە گەرەکی (الشعلە)و (الثورة)و (العامل) سێ کارگەی بەرهەم هێنان بۆ ئافرەتان ئەکاتەوە بۆ ئەوەی لەو ناوچانەدا کەڵك لەهێزی بەرهەم هێنانی ئافرەتان وەرگرێت ، وە لەلایکی تریشەوە کەڵك لەبەرهەمی ئەو کارگانە وەرگرێت .

٣٤٩ هەزار دینار دراوە بە کۆمەلە هەرەوزکارێکان

سنوقی یارمەتی سەر بە وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی ، لەماوەی چوار مانگی رابردوودا ٣٤٩ هەزار دیناری دابەش کردووە بەسەر ١٢ کۆمەلی هەرەوزکاریدا ، هەتا ئەو کۆمەلە هەرەوزکارییانە بتوانن بەچاکی کاروباری خۆیان راپەرێننو بەردەوام بن لە خزمەت گوزاری هاوولاتیان .

داپۆشینی خەتەکانی کارەبای بەغدا

بەرێوەبەرایەتی کارەبای ناوچەی بەغدا چوار ملیون دیناری داناوە بۆ ئەوەی خەتی کارەبای ١٠ شەقامی گەورەی پێ داپۆشیو ئەوشەقامانە لە سەر تازە ترین شێوە رووناك کاتەوە

چاککردنی ١٨ هەزار دۆنم زەوی کشتوکاڵی

کۆمپانیایەکی پۆلۆنی شارەزا لە چاك کردنی زەویو زاری کشتو کاڵیدا ، چاك کردنی ١٨ هەزار دۆنم زەوی لە زەویو زارەکشتو کاڵێکەی (سویب)ی گرتۆتە ئەستۆی خۆی . کومپانیای ناوبراو ، لەگەڵ دوودەزگای گشتی زەویوزار چاککردندا جێبەجێکردنی ئەو کارەی مۆر کردووە ، کە ملیونێکو ٦٠٠ هەزار دیناری تێئەچێت .

وەفدێکی میسر دیدەنی نەوتی بەسرەی کردووە

وەفدێکی داودەزگای نەوتی میسری دیدەنی ئەو ناوچانەی کردووە کە کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی لەبەسرە بیری نەوتیان لێ هەڵئەکەنێ ، وەچاویشیان بەکار بەدەستانی ئەو ناوچەیەیش کەوتووە هەروەها سرنجیان داوەتە جۆری ئیش کار کردن لە کومپانیای ناوبراودا .

بودجەی کۆمپانیای گشتی ماسی ٤/٦٧٩/٠٠٠ دینارە

بودجەی بەرهەم هێنانیساڵی ١٩٧٤ی کۆمپانیای گشتی مایس لە پارێزگای بەسرە خۆیئەدات لە چوار ملیونو ٦٧٩ هەزار دینار ، کە ئەم پارەیە ٣٠٪ ی زیاترە لە بودجەی ساڵی پاری کۆمپانیای ناوبراو .

پرۆگرامی کومپانیا کە بۆ ساڵی ٧٤-٧٥ بریتییە لە دنانی ملیونێك و ٩٧٥ هەزار دینار بۆ کرینی چەند پاپورێکی راوکردن ، لەگەڵ تورێکی ماسی گرتنو هەندی کەرەسەی تەنگانەی ئەو پاپۆرانە .. وە ماوەیەکی کەم لەمەوبەر کۆمپانیای گشتی راوە ماسی لەگەڵ کۆمپانیایەکی ئیسپانیدا لە سەرکرینی ٦ پاپوری راوی رێك کەوتوون وە لەو پرۆگرامەدا ٢٩٥ هەزار دینار تەرخان کراوە بۆ بنیات نانی بارەگای کۆمپانیاکە و خانوو بۆ فەرمانبەرو کرێکارەکانی ، هەروەها ٢١٥ هەزار دیناری تر وەلانراوە بۆ کرینی سلنگێکو چەند عەرەبانەیەك ، بۆ ئەوەی باری پاپۆرەکانی کۆمپانیای پێ داگیرێت .

گواستنەوەی دەباخانە ئەهلیەکان

بەرێوەبەرایەتی تەندروستی داوای لە وزارەتی تەندروستی کردووە ، بۆ ئەوەی داوا لە کاربەدەستان بکات کە دەباخانە ئەهلێکان دوور بخاتەوە بۆ دەرەوەی بایتەخت .

وەرای گەیاندووە کە ئەو دەباخانانەی لە باتی دەباخانە کۆنەکان دروست ئەکرێن پێویستە هەموو مەرجێکی تەندروستی تیادابێت .

لە لایەکی تریشەوە بەرێوە بەرایەتی تەندروستی تەعلیماتی داوە بەو خاوەن کارگەی دەباخانانە کە ئەبێت هەموو مەرجە تەندروستیکان جێ بەجێ بکەن لە دروست کردنی کارگەنوێ کانیاندا .

جێبەجێ کردنی چەندپرۆژەیەك لەپارێزگای بابل

بەرێوەبەرایەتی ناوخۆیپارێزگای بابل لەرۆژی یەك شەممەی رابردووەوە دەستیکردووە بە جێبەجێ کردنی هەندی لە پرۆژەکانی خوی کە ٧٧٩ هەزار دیناریان بۆ تەرخان کراوە وە لەوپارەیە ٣١ هەزاردینار دانراوە بۆ کردنەوەی چەند مستەوسەفو بەیتاڵ خانەیەك وە ٥٤ هەزارو ٥٠٠ دینار دانراوە بۆ کردنەوەی قوتابخانەی سەرەتایی ، وە ١٢ هەزار دینار تەرخان کراوە بۆدروست کردنی گەرماوێکی میللی ، وە ٦٠ هەزار دیناریش دانراوە بۆ کردنەوەی کارگەیەکی دارتاشی لە حلە ، لەگەڵ ئەم پرۆژانەشدا ٧٥٠ هەزار دینار دانراوە بۆ فراوان کردنی داوودەزگا حوکمەتێکان وە بریاریش دراوە کە نیو ملیون دینار دانرێت بۆ کردنەوەی قوتابخانەی سەرەتایی لە پارێز گاکەدا ، وە بۆ کردنەوەی قوتابخانەی ناوەندیو ئامادەیی ٢٥٠ هەزار دانراوە ، ئەوەی شایانی باسە سەراپای ئەو پرۆژانە لەسەر بودجەی ، پرۆگرامی بەرهەم هێنانی ساڵی ٧٤ و ٧٥ جێبەجێ ئەکرین .

دامەزراندنی هەندێك لەدەرچووە بێ کارەکان

وەزارەتی تەندروستی رۆژی دوو شەممەی ئایندەی داناوە بۆ ئەوەی موقابەلەی ئەو قوتابی یە بێ کارانەی تیادا بکات کە نیازی وایە لە دایرەکانیدا ، لە سەر بریاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش دایان مەزرێنێت .. ئەو قوتابیانەش ئەمانەن محمود حامد الحجاج ، عدنان حسین علی السامرائی ، ضیاء مصطفی حسن ، زاهر علی کاظم ، سهام عبدالحمید مدحت ،صفیە خلیل ابراهیم الصفار .

ئەوەی شایانی باسە ماوەیەك لە مەوپێش وەزارەتی تەندروستی زیاد لە ١٠٠ قوتابی لە دایەکانی خوێدا بە فەرمانبەر دامەزراندووە .

٢٩٤ هەزار دینار بۆچەند پرۆژەیەکی نوێی کەرکوك دانراوە ..

اشغالی ناوچەی کەرکوك بەمزووانە دەست ئەکات بە جێبەجێ کردنی چەندپرۆژەیەکی تەندروستیو پەروەردەیی نوێ کە سەرجەمئەو پرۆژانە ٢٩٤ هەزار دینار یان تێ ئەچێت ..

. پرۆژەکان برێتین لە کردنەوەی قوتابخانەیەکی پیشەسازی گشتیو قوتابخانەیەکی بازرگانی لەگەڵ مەڵبەندیکی تەندروستیو گەراجو جێگای چاك کردنەوەی ئوتومبیل لە سەرۆکایەتی تەندروستی لەناو شاری کەرکوکدا ، وە لەگەڵ ئەوپرۆژانەشدا دوو عیادەی پزیشکی لە تووزو حەویجە ئەکرێتەوە وە لە لایەکی تریشەوە ملیونێکو ٦٠٠ هەزار دینار تەرخانکراوە بۆ قیرتاو کردنی جادەی نیوان داقوقو کەرکوك ، کە درێژی ئەوجادەیە ٣٤ کیلومەترە ئەبێت سەرەرای وەلادانی ٨٦٠ هەزار دینار کە لەوەو پێش بۆ قیرتاو کردنی چەندشەقامێکی ناو خۆی پارێزگاکە وەلانرا بوو .

پرۆژە بەرهەمیەکانی وڵات

وەزارەتی پیشەسازی بەهەموو داودەزگاو کۆمپانیاو دایرەکانی خۆی راگەیاندووە ، کە پێویستە بەگورجو گۆڵی دەست بکەن بەجێبەجێ کردنی ئەو پرۆژانەی لە پرۆگرامی بەرهەم هێنانی ساڵی ٧٤-١٩٧٥دا دانراوە .. وە پێویستە لە خەرج کردنی ئەو پارانەی بۆ ئەو پرۆژانە دانراون دەستوبرد بکرێت .. وەزارەتی ناوبراو جاریکیتربە داودەزگاو کۆمپانیاو دایەرەکانی راگەیاندوە کە ئەبێ هەموو سێ مانگ جارێك لیستەی ئەو پارانەی خەرج کراون بوی بنێردرێت .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا!

نەریمان

ئەم هەفتەیەمان کە لە ٢٧ نیسان تا ٣ی مایس ئەگرێتەوەو رێکەوتی ٧ تا ١٣ی بانەمەڕی کوردییە ، هەروەها رێکەوتی ٥ تا ١١ ی ربیع الثانی عارەبییە ئەم روداوە گرنگانەی تیادا قەوماوە :

رووداوی کوردی :

لە ٢٧ی نیسانی ١٩٧١دا پارتی کرێکارانی تورکیا دانی نا بە بوونی کورد لە تورکیادا .

لە ٢٧ ی نیسانی ١٩٧٢دا ئافرەتانی کوردستان کۆنگرەی سێهەمیان بەست .

لە ١ی مایسی ١٩٥٩دا یەکەم ژمارەی رۆژنامەی (ئازادی) لە کەرکوك بڵاوکرایەوە .

لە ٣ی مایسی ١٩٤٤ داگۆڤاری (رۆژانوێ)ی هەفتەیی لە بیرۆت یەکەم ژمارەی بلاوکرایەوە .

روداوی عیراقیو عەرەبی:

لە ٢٨ی نیسانی ١٩٦٦دا حەوت هەزار سەربازی میسری لە عیراقەوە گەڕانەوە بۆ میسر .

لە ٣٠ی نیسانی ١٨٦٩دا مەدحەت پاشا گەیشتە بەغدادو کرا بە (والی) عیراق .

لە ٣٠ی نیسانی ١٩٧٣دا خۆش نووسی بەناوبانگ (هاشم خطاط) کۆچی دوایی کرد .

لە ١ی مایسی ٦٣٦دا سوپای ئیسلامشاری قودسیان داگیر کرد .

لە ٢ی مایسی ١٩٤١دا رەشید عالی گەیلانی دژی بریتانیای داگیرکەر لە عیراقدا شورشێکی بەرپا کرد .

روداوی جیهانی

لە ٢٧ی نیسانی ١٩٦١دا لەئەفەریقا «سیرالیۆون» سەربەخۆیی وەرگرت .

لە ٣٠ی نیسانی ١٩٤٥دا هتلەرو گۆبەلز خۆیان کوشت .

١ی مایس - جەژنی کریکارانی جیهان .

لە ١ی مایسی ١٩٤٥دا سوپای سۆڤیات شاری « بەرلین »ی لە چنگ نازیەکان رزگار کرد .

لە ٣ی مایسی ١٤٨١دا سولتان (محمد الفاتح) کۆچی دوایی کرد .

لە ٣ی مایسی ١٩٦١دا بەرەی رزگار کردنی ئەنگۆلا ، حوکمرانی ئەنگولای لە پورتکاڵی داگیر کەر وەرگرت .

هەرەوەزێکی فراوان بۆدروێنەی ٤ ملیون دۆنم دەغڵو دان

لە ٢٥ی ئەم مانگەوە هەموجوتیاران و پاڵەو ئەجهیزە کشتو کاڵیو بەرێوەبەرایەتیکانی پارێزگای نەینەوا دەست ئەکەن بەگەورەترین وفراوانترین هەرەوز بۆ ئەوەی ئەو دەغلو دانە بدرونەوە کەپتر لە چوار ملیون دۆنم زەوی وزاری پرکردۆتەوە .

لەو زەویوزارە (٢٦٤)هەزاردۆنم گەنمی تیاچاندراوە ، وە (٧٦٢) دونمیش جۆی تیاچاندراوە ، لە دروێنەکردنی ئەو دەغلو دانەدا (٢٢) لیژنەیشارەزای سەربە سەروکایەتی ناوچەکشتو کاڵیکانی پارێزگای **نەینەوا** سەرپەرشتی ئەکات ، لەو ١٤١ دەراسەی تیادائەخریتە ئیش کردنەوە .

وە لە لایەکی ترەوە پلانی دانراوە بۆ ئەوە دەغلو دانی ١٦ هەرەوزکاری کشتو کاڵیهاوبەشی لە پارێزگای ناوبراودا بدرویتەوە .

پرۆژەی دروستکردنی ئاڵفی دەستکرد

لیژنەیەکی شارەزایوەزارەتی کشتو کاڵو چاك کردنی زەویوزار رۆژی دووشەممەی رابوردوو لە لێکۆلینەوەی پرۆژەیدروست کردنی ئالفی دەستکرد بوونەتەوە ..

پلانی ئەو پرۆژەیە ئەوەیەکە کەڵك وەرگیرێت لەو ٢٥٠ هەزار دۆنم گژو گیاو قامیشەڵانەی ،ناو هۆرەکانی پارێزگای بەسرەو میسانو ذیقار ، ئاڵفیوشکی لێ دروست کرێت ، کە زۆر هەرزان تر ئەکەوێت لەگیای سەوزو جۆ ، وە لە لایەکی ترەوە یارمەتی خاوەن ماڵاتەکان ئەدات بۆ ئەوەی لە کاتی کەم باران بارانیدا بەم لاو ئەولاداکۆچ نەکەن وا چاوەروان ئەکرێت کە ئەو پرۆژەیە ساڵی(٢٠٠) هەزار تەن ئاڵفی وشك بەرهەم بهێنێ .

کردنەوەی دوو کۆری قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری

بەرێوەبەرایەتی پەروەردەی دیالە رۆژی دوو شەممەی رابوردوو ، دوو کۆری قەلاچۆ کردنی نەخوێندەواری لە قەزای خاڵسدا کردۆتەوە یەکێکیان بۆ پیاوان - ئەوی تریان بۆ ئافرەتان ، لەم دوو کۆرەدا ١٢٧ ئافرەتو پیاو تیایدا ئەخوێنێت بەم دوو کۆرەوە ، کۆرەکانی قەلاچوکردنی نەخوێندەواری لە پارێزگای دیالەدا گەیشتۆتە ١٩٦ کۆر ، کە ١٣١ کۆریان پیاوان تیایدا ئەخوێنێتو ٦٥ کۆرەکەی تریش بۆ ئافرەتانە ، ئەو کۆرانە هەمووی ٣٥١ هەزار ئافرەتو پیاو تیایاندا فێری خوێندەواری ئەبن .

پلانێك بۆهاوکاری کردنی راگەیاندن لەگەڵ فەرەنسەدا

وەزارەتی راگەیاندن لە پلانێکی نویی هاوکاری کردنی راگەیاندن لەگەڵ فەرەنسەدا - ئەکۆڵێتەوە ، پلانەکەش بریتییە لە ئاڵو گۆرکردنی وەفدی رۆشنبیریو هونەریو گۆرینەوەی چاپەمەنی لە نێوان هەردوولادا ، هەروەها لەگەڵ بەیەك ناسینی باری رۆشنبیری لەرێگای گۆرینی کەلپوری هەردوولا بۆ زمانی یەکتر .

Institut kurde de Paris

یەزیدیەکان و ڕێژیمی چینایەتی [٧]

خلیل جندی

- ٤ -

لە زنجیرەی ڕابردوودا چەند بیرو ڕایێکمان دەربارەی پەیدا بوونی چینەکانی یەزیدییان خستە ڕوو • وە بەڵێنمان دا کە ڕای مرۆڤێکی یەزیدی لەم ژمارەیەدا باس بکەین .. جا ئەمە قسەی یەزیدیەکەیە دەربارەی ئەم مەسەلەیە :

« بە پێی قسەی ئەو مرۆڤە ! یەزیدییەکان دابەش کرابوون بە سەر ٧ (محفل)دا لەمانە یەکێک لە وڵاتی بۆتاندا بووەو ئەوی تریان لە ناوچەی میدیاو سێیەم لە خوراسان ، چووارەم لە ناوچەی شنگارو حەلەبو پێنجەم لە ناوچەی مەرگەو شەشەم لە هەولێرو دەشتی هەریرو حەوتەم لە ئەرمینیا بووە •

بەم جۆرە وا دەرکەوت کە حەوت مەحافلی سەرەکی هەبوون ، بێجگە لەم دابەش کردنەش ، دابەش کردنێکی تریش هەبوو ، ئەویش ئەوەیە :

١ - مەرکەزی •

٢ - میللی •

مەحافیلە مەرکەزیەکان شوێنی دانیشتنی میر بووە بەڵام پێویست بوو میللییەکان لەژێر دەسەڵاتی پسمیر دابن • بە ئیستلاحی ئەو کاتە (فەقیرێ عەنزەلێ) پێ ئەوترا کە بەرامبەر بە (فقی الازل) دێت لە پلەدا • وە ئەمانە نوێنەری میر بوون لەم شوێنانەدا •

هەر مەحفەلێک لەم مەحفەلانە هەقی هەبوو ئەگەر ژمارەیان بگات بە ٩٠ کەس و زیاتر مەحافلی تازە بۆ خۆیان بکەنەوە • وە ئەمانە هەموویان بە جۆرێکی ڕێک و پێک و پتەو بەستراونەتەوە بە مەحفەلە مەرکەزیەکەوە واتە بە حوکم و دەسەڵاتی میرەوە بەستراون

وەکو ئەمەمان زانی پێویستە ئەوەش بزانین کە چۆن چینەکانی تر واتە - شێخ و پیرو قەوال و مەرەبی .. هتد - پەیدا بوون !

کابرای یەزیدی وتی :

لە بەینی چەند ساڵێکا لەم مەحافلانە هەڵبژاردن دەکرا بۆ دەرچوونی کاربەدەستان و ڕێبەرانی ئەم ئایینە • وە هەموو ئیش و کارێکی ئایینی و دنیایان بە دەستیەوە بوو وە ئەبوایە بە جۆرێکی ڕێک و پێک ئەم ئیش و کارانەیان بەڕێوە بردبایە • ئەو دابەش کردن و هەڵبژاردنەش بەم جۆرە دە بوو :

١ - میر : ئەوی یەکەم دەربچوبایە دەبوو میرو دەسەڵاتی مەرکەزی هەموو وڵاتی بەدەستەوە ئەبوو •

٢ - پسمیر : ئەمانەش ئەمینداری بودجەی شێخادی بوون • ئێستا بەم پسمیرانە دەوترێت (فەقیر) ، هەندێکیان ئەمینداری شێخادی بوون و هەندێکیان خزمەتیان ئەکردن •

٣ - شێخ : بەرانبەر بە قایزیان حاکی مەحفەل دێت •

٤ - پیر : بەرامبەر بە بەڕێوەبەری پۆلیس یاخود کاربەدەستی ئاسایش دێت •

٥ - مەرەبی : وەکو لەناوەکەی دەرئەکەوێ کە ئیش و کاری ئەوە بووە خەڵک پەروەردە بکات و پیبان بگەیێنێت •

٦ - قەوال : ئەمانە واعیزی ڕاشدی ئایینی یەزیدی بوون و ئیشەکەیان ئەوە بوو قەول و قەسایدو تەعالیمی ئایینی بە یەزیدیەکان پیشان بدەن و فێریان بکەن و لەسەر ڕێی شوێنی شێخادی و وەلیەکانی یەزیدی لانەدەن •

٧ - کۆچەک : بە واتای زیرەکو هوشمەند دێت - یان ئەو کەسەیە کە پێشبین ڕودانی شت ئەکات •

٨ - مرید : کە عامەی خەڵک واتە خەڵکی سادە دەگرێتەوە •

ئەم دابەش کردنەی کە باسمان کرد لە زەمانی شێخادی و بە دواوەدا هاتووەو ئەتوانین بڵێین ئەو دابەش کردن و هەڵبژاردنە لە سەر بنچینەیەکی پتەو ئابووری بووە ، وە بۆ خزمەت کردنی ئایینی یەزیدی بووە چونکە ئەبوایە ئەم کەسانە بچن و لە ناو یەزیدیەکاندا بگەڕێن و خێرو خێرات و فاڵ کۆبکەنەوەو بێن بیخەنە ناو خەزینە کە لە گەلی (لاش - ەو) لە دواییدا بە شێکی ئەم خێرو خێراتە دابەش بکەن بە سەر هەژارەکان و بە شەکەی تر ئیش و کاری ئیسلاحی پێ بکەن ڕاستە لەو سەردەمەدا وابوو بەڵام ئێستاکە وا نەماوە ،مەسەلەکەی شێوەی بەرژەوەندی تایبەتی وەرگرتووەو بۆ خۆی کۆی ئەکاتەوەو ئەو خێرو خێراتە شێوەی چەوساندنەوەی خەڵکی وەرگرتوە چونکە نە خەزینەو نەهەژار بە یادی کەسانا یەت و تەنیا هەوڵ و کۆشش دانە بۆ ئەوەی بە چ ڕێگەیەک بێت ، پارەو پوول کۆ بکرێتەوە بۆ چەند کەسێک وەکو هەزاران جۆگە کە لە دواییدا تێکەڵ دەبن و ئاوێکی مەزن پەیدا ئەکەن ، بەڵام ئەفسوس کەس نازانێت ئەم ئاوە چی بەسەرا دێت ؟!

ئێمە کە ئەم قسەیە ئەکەین ئەوەش دەڵێین کە جۆرە ڕێز لێ گرتنێک لە نێوان شێخ و پیرو مریدەکان و لەناو چینەکانی یەزیدیدا هەیە •

ئەگەر مریدەکە چەند پیاوێکی ماقووڵ و گەورە بێت و شێخەکەی یان پیرەکەی بچێتە ماڵەکەی زۆر ڕێزی لێ دەگرێت و خۆی بە بچووک ئەزانێ لە بەرامبەریدا •

بەڵام لە دواییدا ئێمە بە هەموو دڵخۆشییەکەوە دەڵێین کە ئەم کەم و کوریانە نامێنێ و باوەڕمان وایە ئەمانە نەک تەنیا لەناو یەزیدیەکاندا بەڵکو لە هەموو دونیادا بەرەو نەمان دەچن و نامێنن ، چونکە سەرکەوتن هەر بۆ چینی هەژارو زەحمەت کێشانە •

فەرهەنگی

ناودارەکانی جیهان

محمد توفیق وردی
کردویە بە کوردی

ئاریس تون

سەرداریٚ بوو لە سەردارە بەناوبانگەکانی لەشکری ئەسکەندەری مەقدۆنی هەروەها هاوچەرخی داریۆشی سێیەم بوو • لەشاری (میلە)ی ناوچەی لیدی لەدایک بووە • لە یەکەم جار ئەفسەرێکی سادەبوو بەڵام لەبەر ئەوەی لەگەڵ ئەسکەندەر بۆ یەکخستنی هەموو یۆنان بەشداربوو ئازایەتیەکی باشی نیشان دا ئەسکەندەر کردی بە سەرکردەو وردە وردە پلەی بەرزبۆوەو هەتا گەیشتە سۆپاسالار • ئەو مرۆڤە لەشەڕدا زۆر جەسوورو بێباک بوو • لەپێشەوەی لەشکر بێ ئەوەی گوێ بداتە هیچ شتێ پەلاماری دوژمنی دەدا ، بەڵام سەیر ئەوەبوو هەتا جارێکیش بریندار نەکرا ، بۆیێ ناویان نابوو ڕوبین تەن - لەش ئاسن • ئەو سەرکردەیە پاش مردنی ئەسکەندەر بوو بە سەرکردەی گشتی لەشکرو لەشەڕێکدا کە لەدژی میسریەکان کردی کوژرا •

ئارسێت

فەرمانڕەوای (فریگیا) بوو لەدەوری سەڵتەنەتەتی داریۆشی سێیەمی هەخامەنشیدا ژیاوە کاتێ کە ئەسکەندەری مەقدۆنی لەشکرەکەی خۆی نارد بۆ داگیرکردنی فارس و گەیشتە سنور ئارسیت لەگەڵ چوار هەزار کەسی شەڕکەر دەستی کرد بە یارمەتیدانی شاهی هەخامەنشی و بەگژ لەشکری ئەسکەندەردا چونەوە • بەڵام لەبەرئەوەی لەشکری یۆنان چەک و تفاقی قورسی پێبوو توانیان بەسەر چەکدارەکانی لەشکری فریگیادا بەرکەون هەتا ئارسیتیش بەدیل گیرا • بەڵام لەدوایدا توانی لەدیلی دەرباز ببێ • لەئەنجامی ئەو شکانە ئارسیت جارێکی تر رووی نەبوو بچێتەوە کۆری شەڕکردن لەداخانا خۆی کوشت •

ئانسلم

ئانسلم لەساڵی ١٠٢٣دا لەپێرمۆن لەدایک بووە • لەساڵی ١٩٠٣ دابوە سەر قەشەی کانتەربەری •

ئانسلم هەموو تەمەنی خۆی لەناو دەستگاکانی کلیسەو ئاییندا بەرێ کرد ، وەزانستی لەگەڵ ئایین تێکەڵاو کردبوو • سێ کتێبی بەناوبانگی لەپاش بەجێماوە کە ئەوانەن :

یەکەم : بوونی خودا ، دووەم : دەرخستنی بوونی خودا ، سێیەم : پەرستن لەرێگای عیساوە •

ئورل

مارک ئورل - لەقەڕ لە مەزنەکانی کۆنی رۆمایە لە ساڵی ١٢١دا لەدایک بووە • هەر لەمنداڵیەوە دەستی کرد بە خوێندنەوەی فەلسەفەی رواقی • ١٩ ساڵ حوکمی کردوە • کتێبێکی لەپاش بە جێماوە کەزۆر بەنرخەو بەزبانی یۆنانی نووسیویەتی ، ناوی کتێبەکەی (لەبارەی خۆوە)یە • مارک لەو کتێبەدا بەدوورو درێژی فەلسەفەی رەواقی باس کردوە • مارک ئورل لە ٩ی ئەپریل لەساڵی ١٨٠ دابە نەخۆشی تیفۆس مردوە •

ئاژیس

میری ئیسپارتەکانە • لەکاتی قەراڵیەتی ئەسکەندەری مەزندا دەژیا • ئەو لەشکرانەی کەلەژێر فەرمان رەوایی ئەودا بوون دوای لەشکری ئەسکەندەر لەوڵاتی یوناندا جەنگاوەرترین لەشکری ئەو سەردەمە بوو •

ئاژیس زۆر حەزی لەشەڕو کوشتارو داگیر کردن دەکرد • هەتاسەری بۆ ئەسکەندەریش دا نەنەواندوانی بەحوکمرانی ئەودا نەدەهێنا • بەو هۆیەوە سوودی لە دورکەوتنەوەی ئەسکەندەر وەرگرت کە ئەوکاتە خەریک بوو وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا بخاتە ژێر دەست و لەگەڵ فارسەکاندا لەگەرمەی شەڕ دابوو • هەشت هەزار چەکداری پێکەوەناو چەکی فارسەکانی وەرگرت و دەستی کرد بەیاخی بوون لەدژی (ئانتی پاتر)ی جێنشینی ئەسکەندەر • کەئانتی پاتر ئەوەی زانی دەست بەجێ کەوتە خۆی و لەشکرێکی پێکەوەناو لەنێوان هەردوو لایاندا شەڕێکی سەخت ڕووی دا لەئەنجامدا ٥٣٠٠ سەربازی ئیسپارتا کوژرا ، وە ٣٥٠٠ سەربازی مەقدونیش لەناوچوون و ئاژیس چونکە خاین بوو لەو شەڕەدا کوژرا •

ئاریان

لە مێژوونوسە هەرە بەناوبانگەکانی کۆنی یۆنان لە خەڵکی ئاسیای بچوک • دەڵێن لەشاری بیتینیە لەدایک بووە • گەرچی لەخێزانێکی کەمدەست و هەژاربوە بەڵام لەسەر ئەوەشەوە حەزی لە ئەدەب و هونەرو زانست دەکردو نەک تەنیالە ئەدەب پێش کەوت بەڵکو لەفەلسەفەو جوگرافیاو سیاسەت و کاروباری شەڕو جەنگیش زۆر شارەزای هەبووەو شتی گرنگی دەربارەی نووسیون •

کتێبەکانی گرینگترین سەرچاوەن و کە بەناوبانگترینیان ئەوانەی خوارەوەن :

چوار کتێب لە بارە هندستانەوە ، چەند جلد مێژوو لە بارەی شەڕی ڕۆمەکانەوە کتیبی پریپلوس لەبارەی جوگرافیاوە •

هەڵبژاردە و تۆمار

گۆرانی منداڵە کورد

محمود زامدار

هەندێ لەو یارییانەی کە ئەمڕو لەکوردستانی دایکا باوون و پشتاوپشت و بەرەباب بەبەرەباب ، بۆ منداڵە ڕەزاسووک و خوێن‌شیرینەکانی کورد ماونەتەوە دووچەشنن و زۆربەی زۆرینەی ئەم وازیانە بە ئاوازو گۆرانی تایبەتی‌یەوە ئەگوترین و هەریەکە جۆرە ئاهەنگ و هەواو ئیقاعێکی هەیەو یارییەکەی پێ ئەرازێنرێتەوە :

١ - یاری و گۆرانی کوڕۆڵان - وەک : « هۆپ هۆپ قەرەتۆپ - پەلیکانێ - چاوبەستنانێ - تەقلەلێدان - تیروکەوان - ئەستێرە پەنگەستێرە - جگ‌جگانی - چاڵەوانانێ - چاوشارکێ - چەقچەقەی بن گونان - داکداکانێ - دەمانچۆکە - ساپ‌سەپانی - حنەدرحۆپ - سێ‌ڕێزکانێ - شەپلەقونانێ - شەڕەبەفر - کڵاوقشەپلانێ - شەڕەبەرد - شەوبەرات - قۆرت‌قۆرتانێ - کڵاوپشت‌قونانێ - گوێ‌فرکانی - قومەت قومەتانێ - »

٢ - یاری گۆرانی کێژۆڵان - وەک : «بووک بووکانی - تیتلی‌سماق - حوحایی - حیللانێ - خانەخانانێ - دونگەمەرانێ - سووتام‌برژام - مۆری‌مۆریانی - مەگری‌مەگری - پینجۆکانێ - هەللوربەللور تەکامە - »

هەللور بەللور تەکامە : ئەم یاریە بەپێی ناوچەو مەڵبەندە جیاجیاکانی کوردەواری ئەگۆڕی و لەهەر شوێنەدا بەجۆری ئەکرێ و ئەوترێ .. هەر چەندەیش لە زۆرشتا ، بەتایبەتی لە ئاوازو کلیل و قفڵ‌داندا زۆر لەیەک نزیکن :

١ - هەتوڵ مەتوڵ تەکامە
زەردو سوورو شەمامە
سلێمان قارە
دەنگی زارە
چۆپی کەرە
باڵا بەرە
(چڵ) (چڵ)م خەرینە
ئینانی قروڵو وەزینە
کاردە وەژی کەرونە
فرەمە لەلای باوان

بروانە ل ٧

لەگەڵ هونەرمەندی بچکۆلە ... سەردار بەرزنجەیی

بەردەوام هاوڕێی شانۆی کوردییە ، لە ئاوێنەی دوا ڕۆژێکی هونەرمەندانە خۆی ئەبینێ ، لە باوەشی مامۆستای هونەرمەند طالب بەرزنجەی پەروەردە ئەبێ ، حەزیشی لە ئاوازو گۆرانی و ئەدەبە ، زۆر حەز ئەکا بیدوێنی کە دواندت ئەوسا زیرەکی کاکە سەردارت بۆ دەر ئەکەوێ لە سەر شانۆ هەستی ڕاکێشام چونکە بە تەواوی کەوتبووە ناو دەورەکەیەوە لەگەڵ ژان و ئازارو ئەشکەنجە ئەژیا دەوری منالێکی هەتیوی ئەبینی •

◉ ژیان گۆرانییە ؟

- ئایا ئەزانی ئەو گۆرانییە گەلێ جۆرە •

● **وەک چی ؟**

- ئازار ، پێکەنین • گریان شادی .. هتد •

● وات کرد لێرەوە دەست پێ بکەین ؟

- خەریکی نوسینەوەی دیارە بۆ ڕۆژنامەیەک ئامادەی ئەکەی •

● **بێ گومان**

- جا کەواتە با لەگەڵتا لە پێشانگای چەند پرسیارێکو وەلامێکا بخولێمەوە •

● تۆم لە سەر شانۆدی و دەوری ژانت ئەدی .. ؟

- خوشکێک • برایەک ، دنی کلۆل بەردەوام جەرگی شەقامەکانی شارمان ئەدڕی نەک هەرسێکمان ئەنها من و خوشکم .. براکەشم ببوو بە هاوڕێی عارەق و قومارو چاخانەکانی بە ئیجار گرتبوو ئێمەش لە بۆتەی بێ کەسیدا ئەتلاینەوە •

● چۆن خۆت لەسەر شانۆ ئەبینی .. ؟

- وەک منالێکی هەتیوی بێ داڵدە •

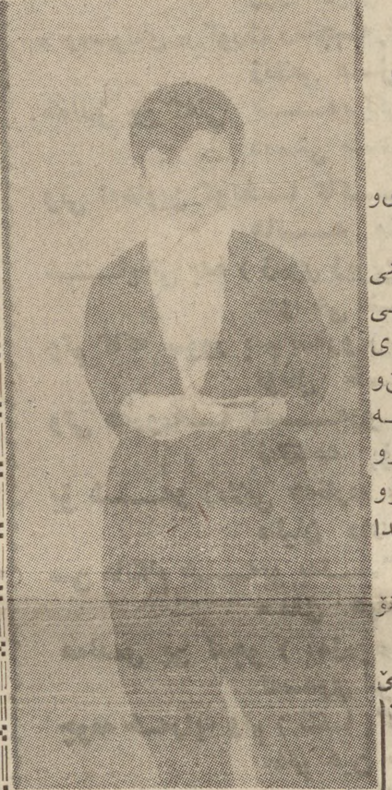

● باشە کاکە سەردار با بپەڕینەوە ..

- فەرموو لەگەڵتام •

● کام چیرۆکی شانۆی ئەنگرێنێ ؟

- چاڵی جەرگی پیرێژن • ئەوسا زۆر منال بووم کە دیم بەڵام وا دەزانم ئەمڕۆیە •

● لە کوێ بینیت .. ؟

- کە مەککی عەبدوڵلاو تەمسیلەکانی ئەبینم

● **لەگەڵ گۆرانی لەچی دای .. ؟**

- حەمەی نێرگز دەنگێکە لەژێر دەواری پەژارەو خەما هەڵهاتووە حەسەن گەرمیانی خۆشە زۆر زۆر خۆشە دۆستی هەموو کەسێکە ، بەڵام من لە سنوورێک لێی یاخی ئەبم •

● ئەم سنوورە چییە .. ؟

- مەپرسە خۆم لە دانیشتنێکی تردا پێت ئەڵێم •

● ئەی ئەدەب .. ؟

- شێرکۆ بێکەس پەیامێکە لەسەر سینگی مەبەستمدا وە ئەنوەر شاکەلی ئەم دوێنێ • عەبدوڵلا پەشێو پێشڕەوی دەنگی منالانی کوردە •

● هونەرمەندان .. ؟

- عەلی نوری : بەردەوام لەگەڵ ئاوازی ژان لە ئاهەنگە

- ئەحمەد سالار : هەتاوێکە لە ڕۆژانی بەفری سلێمانی •

- غازی بامەڕنی : هوزارە کە خوێندی ئەمان خاتە سەما

● قسە بکە ..

- هەموو سەرەتایەک ئەنجامەکەی کۆتاییە .. بیرم چوو کاکە (یاسین)م زۆر خۆش ئەوێ چونکە پەساپۆرتی ئەو نا ساندنەم بوو •

ناظم دڵبەند
ئامادەی کردوە

دەنگ و باس

لە هەورازی شەقامەکە بەرەو خوار لێژ دەبۆوە ، دەروون کەیل و سەرلێ شێواو ، گێژەڵووکەیەکی سەخت و بەتێن لە مێشکیا پەنگی دەخواردەوە ، هەموو شتێک لە بەردەمیا هەڵ دەقولا هەریەکێ بە تەرحێک دەیدواند ، هەزاران پرسیار لە بەرچاویا چەکەرەی دەکرد ، کەلاوەکان دەیان خستە ژێر فەرشی باڵی سامناکی و خەمناکی ، کۆشک و تەلارەکان بزەیان دەخستە سەر لێوی .. هەلۆێست هەلۆێست، کامێرای ئەو دیمەنانە تابلۆی ڕەش بینی و خەفەتباری و خۆ لەبیرچوونەوەی بۆ دەکێشا ..

دارتیلەکە جووت چۆلەکەیەکی لەسەر هەڵ نیشتبوو ، دەمیان لەناو دەمی یەکدی نابوو ! لێکی دایەوە .. ئای کە هیچ زیندەوەرێکی تەنیا نییە گوێی بەم ئاوازە کاریگەرە نەزرنگابێتەوەو نەلاوابێتەوە ، (مەم) لە چاڵی ناهەمواریدا سەری دووایی نایەوە (فەرهاد) بە کوڵنگی جگەری خۆشەویستی ماڵ ئاوایی لە بیستوون و لە شیرین کرد .. هەریەکێ لە زەمینەی تایبەتی خۆیەوە تابلۆی تاڵی و شیرینی بۆ کێشاوە ، کۆرپە خۆشەویستی دایکیەتی ، دایک خۆشەویستی کۆرپەیە ، گوڵ خۆشەویستی بولبولەو بولبولیش خۆشەویستی چڵە ، خۆشەویستی جوانییە ، جوانیش خۆشەویستی سرووشتە ، سرووشتیش خۆشەویستی ئینسانە .. ئینسانیش پەیکەرێکە لە خوێن و گۆشت و ئێسقان ... باوەڕناکرێ بەری ئەم هەموو ئاهو داخو ڕازو سکالایە بگرێت ئەگەر جار نا جارێک بە ئاوازی خۆشەویستی و شەرابی زیندەگی دڵی ئاو نەخواتەوە .. ، هەر لە سێبەری ئەم خۆشەویستیەشە هەزاران ڕازو نیازو مەرام و هیوا دەگەنە پۆپی ئاواتەکانیان و ئەنگوستیلەی کامەرانی لە پەنجە دەکەن ، هەزارانیش لە کاروانی ماتەمینی و پەشیمانی بەجێ دەمێنن ، ئەو خەوی دەخنکێنێ ، ئەو شێت دەبێ ، ئەو گەڕیدە دەبێ ، ئەو ئاوارە ، یەک بۆ لەیلێ ، یەک بۆ شیرین ، یەکیان بۆ (نان) یەک بۆ (بەیان) ... ، ئای کە کاتێ خۆشەویستی دادەپچڕێ ، بەزەیی باڵە فڕکێ دەکات و هەڵ دەکروزێ ، ویژدان سەری دەبڕێ و قووت دەدرێت ، مرۆڤایەتی لە بازاڕێکی جەنجاڵا سەوداسەری دەکرێت و دەفرۆشرێت .. ، کاتێ خۆشەویستی دەپچڕێ ، هێلانەی پەرەسێلکە وێرانە ، هەتاو چاوی لە گریانە ، چەوساوە دوژمنی ژیانە ، ژیان تەمەنی خەزانە ، ئای کە خۆشەویستی هەڵ دەچێ ، گیان لە پێناوی ژیانە ،، ژیان بۆ نیشتمانە ، پشکۆی زامی چەوساوەکان دا دەگیرسێ ، دڕک دەسووتێ ... گوڵ شین دەبێ • هەر کە چاوی کەوت بە کۆڵ هەڵگرەکانی سەر لێواری شەقامەکە لەسەر عارەبانەکانیان خەویان پیا کەوتبوو ، وازی لەم لێکدانەوەیە هێنا ، بە ئاستەم بزەیەک گرتی ، سەرێکی لەقاندو نوورچە نوورچێکی کرد ، بەڵام زۆر دڵی بە خۆی سوتاوە .. ئافرەتێکی عەبارەشی پێچە لەسەر بەوێدا تێپەڕی ، بە ئیشارەتێکەوە بانگی کرد ، بەڵام ئەم نەی زانی شێتە ، بەترسێکەوە نزیکی کەوتەوە ...

ئەمیش نزیکی کەوتەوە : مەترسە .. خوا بە دڵی تۆ دەکات ، سابرۆ بە شوێن کاری خۆتا ، وا دیاربوو ئافرەتەکە لە مەرامی گەیشتبوو بۆیە دەستێکی بۆ ئاسمان بەرز کردەوە ، وورده وورده لێی دور کەوتەوە ، ئەمجارە دیسان نوورچە نوورچێکی کردو سەرێکی تریشی لەقاند ...

لە بەردەم پەرتووکخانەکەدا دەنگو باسی سەر لاپەڕەکانی دەخوێندەوە ، منالێکی جگەرە فرۆشی ڕووت و ڕەجاڵ و پێ خاووس ، بە هەنسکە برکێو گریانەوە بەوێدا تێپەڕی ، بەڵام سەندووقێکی بەتاڵی بە ملدا شۆڕ ببۆوە لە سێ تا چوار پاکەتی زیاتر تیا نەبوو ، بە هەنگاوی ووردیلە ڕای دەکرد بە دووای چەند کەسانێک کە سەندووقەکەیان لێ خاڵی کردبوو .. تا لەبەر چاو وون بوون هەر دەیان ووت : قەدەغەیە .. قەدەغەیە

چۆن هاتبوو .. وا گەڕایەوە ...

لە سەری کۆڵانەکەیاندا دەرگایەکی والاکراوی بینی ، ئافرەتێک بێشکەی کۆرپەیەکی ساوای دەژاندو فرمێسکی دەڕشت .. هیچی لێ تێ نە گەیشت لە دڵی خۆیا ووتی .. ئەم هەموو کارەساتانە پێویستیان بە ئازانسێکی تایبەتی هەیە !

حەیدەر نانەکەلی
هەولێر

institutkurde.org/de paris

«مێژووی ماد»

ا.م دیاکۆنۆف نووسیویەتی

برهان قانع لەفارسیەوە کردویە بەکوردی

- ١٣ -

ئەم باسە کە بە شیوەی مەتەڵ ئەکەوێتە بەرچـــاو هەر خۆی بابەتەکە بەتەواوی روون ئەکاتـــەوە ، دەر ئەکەوێ کە (پانودور) لەبارەی ئەوەوە کـــە بۆچی ساڵەکانی سەڵتەنەتی یەکەمینی زنجیرەی پادشایان لـــە ٨٦ پشت پێك هاتووەو بە ژمارەی ئەستیرە شوناسی باس کراوەو زنجیرەی دوایی کـــە مادەکان بوون بە ژمارەی ئاسایی باس کراوون ٠٠ ئەمە ئەی هێنیتە وەڵام ، لـــەوە ئەچێ ئەمە گیروگرفتێکی دەروونی بێ‌و هۆی ئـــەوە بێ کە بە تەواوی تێ نەگەیشتبن ٠٠ چونکە کۆ کردنـــەوەی ناوی ٨٦ پادشا لە یەك زنجیرەدا ـ هەروەکو لە ناواختی سەڵتەنەتی سومەریەکانا بۆمان دەرکەوتوە ـ دوایی لە ئەنجامی کەم کردنەوەی نووســـینەکانی (بروس)دا رویداوە ٠ بە راستی چـــەند زنجیرەیەکی ئەفسانەی لەبارەی ماوەی فەرمانرەوایی ئەوانەوە باس کراوە کـــە هەروەکو چەند زنجیرەیەکی راستی مێژوویی لەناو یـــەك زنجیرەدا کۆ بونەتەوە ، چونکە سنورێك لەنیوان ژمـــارە خەیاڵیەکان‌و ژمارە راستەکانا کە (پانودور) نووسیونی دانەنراوە ، لەبەر ئەمە بیروڕای ئەو هەموی هەڵە بووە ٠ بە بیروڕای ئەو زەرتەشتی (ماد) گوایە فەلەك شوناسێکی تازە بووە ـ لەزوربەی نووسینە کۆنەکانا زەرتەشت بەم جۆرە باس کراوە ـ یەکەمین کەسێکە کـــە لە جیـــاتی حیسابی ئیمائی (فەلەکی)وەخـــت ژماری‌و ســـاڵە خۆرشیدیەکانی بەکار هێناوە ٠ ئەوە ئەزانین کـــە (یوسوی) دیسان لەبارەی پادشـــاکانی ناواخنەکەی (بروس)ەوە ناوی نەهێناون ٠ هەروەها (پانودور) بۆ ئەوەی بیروڕاکەی خۆی بسەلمێنێ بە پێی ئەوە کە لـــە وەختنامە سادەکانیەوە وەر گرتوە زەرتەشتی بە یەکێك لە پادشایانی زنجیرەی ماد ناو بردوە ٠ (سینگل) کـــە نووسینەکانی (یوسوی) نەخوێندۆتەوەو بە هیچ جۆرێك لە نووسینەکانی (پولی هیستور) شارەزا نەبووە ، کە لە کتێبەکەی (پانودور) ناوی‌زەرتەشتی دیوە وای زانیوە کە (بروس)یش ئەوناوەی لـــە نووسینەکانیا باس کردوە ٠

بەڵام ئەگەر ناوی زەرتەشت نەك تەنیا لە کتیبەکەی (پانودور) بەڵکو لـــە نووسینەکانی بەر لەویشدا تـــا (بروس) باس بکرابایە ، بێ‌گومان ئەبوایە لە داستانە ئەرمەنیەکانی (یوسوی)شدا ببوایە ، چـــونکە ناوی زەرتەشت لە ئەرمەنستان تەواو بە ناوبانگ بووە ٠ لـــە داستانە ئەرمەنیەکانا وشەی گران‌و پێچاو پێچ وەکـــو (ئوخوی)و چەندەهای تر نووسراوە بەم جۆرە ئەبوا هەر ناوی زەرتەشت ببرایەو بنوسرایە ٠

ئەم نووسینانەی سەرەوە ئەوەمان بۆ رون ئەکەنەوە کە نووسینەکانی (بروس) لەگەڵ داستانە مێژوییەکانی بابلیەکانا بەرامبەرن وە ئەو لە بارەی ناواخنی پادشایانی مادەوە ـ واتا گۆتیەکان ـ تەنیا ئەوەندەی بۆ کراوە ئەو ناوانە بنووسێ کە لە داستانە جۆربەجۆرەکانی زنجیرەی سەڵتەنەتی سومەریەکانا هەبووە ٠ بەڵام ناوی زەرتەشت (پانودور) وە یا یەکێ لە نووسەرەکانی دوای (یوسوی) بۆ ئەوەی شارەزای زانیاری مێژوی رۆژهەڵات ببێـــت ، هەر بۆ ئەو مەبەستە نووسیوێتی ٠

بەشێك لە نووسینی کتیبەکەی (بروس) بـــەو شێوەی سەرەوەو بـــە بێ راستەوخۆ ئەتوانرێ روون بکرێتەوە ، هەندێك لەو زانیاریانەی لە کیتبەکەدا هەیە ـ ئەو باسانەی کە پەیوەندی‌یان بە روخـــانی ئاشورەوە هەیە ـ و لە سەردەمی مێژووی ماددا بووە زۆر گرنگە ٠

بەم جۆرە لەبارەی زانینی‌مێژووی مادەوە ناتوانـــین بەهۆی سەرچاوە یۆنانیەکانەوە بگەینە ئاوات‌و شارەزایی تەواویان لێ وەر بگرین ٠ بەڵام لەم روەوە نووسینەکانی هرودوت زیاد لەوانی تر تا رادەیەك راستەو پشـــتی پێ ئەبەسترێ ٠ بەڵام لـــە نووسینەکانی (کتسیاس) و (کزنفون) مەگەر بـــە وردبوونەوەیەکی زۆرو بەراورد کردنێکی خۆماڵیانەو سەرنجدانێکی ورد بتوانین چـــەند راستیەکی بچوکیان تیا بدۆزینەوە ، تەنانەت ناتوانیـــن بە تەواوی پشت بەو باسە وردانەش ببەستین کـــە بەو جۆرە ئەیدۆزینەوە ٠ نووسەرەکانی تر تا سەدەی سێیەمی پێش زاینی تا رادەیەك زانیاری نیمچە راست ئـــەدەن بەدەستەوە ٠

نووسەرە یۆنانیەکانی ئەم دوواییە تەنیا نووسینەکانی هرودوت‌و کتسیاس‌و هەندیك لە هینەکانی کزنفون‌و بەشێکی زۆر کەمی بروس‌یان باس کردوەتەوە ٠ بەڵام ئەو نووسینانەی کە ئەوان لەبارەی مێژووی سەڵتەنەتەکانی رۆژهەڵاتی کۆنەوە نووسیویانە بەشێکی کەمی لـــە داستانێکی مێژوویی‌ترا هەیە کە ناتوانین بیکەین بە هینی هیچ نووسەرێك لەوانەی کە لەمەوبەر باسمان کردوون ٠ بە رای هەندێك لەو کەسانەی کە لەم بابەتە مێژووییانە کۆڵاونەتـــەوە ـ محققان ـ داســـتانی ناوبراو هینی مێژوونووسە پیشکەوتووە کۆنەکانی یونان وەکو ـ هارون لامپساکی ـیە ٠

بەڵام زۆر تر لەوە ئەچێ کە زانیاری ناوبراو هینی یەکێ لە نووسەرەکانی سەدەی چوارەمی پێش زاینی وەکو (دینون)[٨٢] بووبێت ٠ لە پێشا باسی ئەو شتانە ئەکەین کە (ترویاپومپە) لە سەدەی یەکەمی‌زاینیدا ژیاوەو لە

بڕوانە ل (٧)

ئاوڕێك لەرابوردو

شاعیری جوانەمەرگ «دلدار»

مەجید نەدیم

ئەگەر سەرنجێك لەلاپەرەکانی مێژوی ئەدەبەکەمان بدەین لەسەرەتاوە تا دەرکەوتنی‌بەهاری کلاسیکیەت‌وئەو کاتەی ئەدەبی نوێمان زمانی پژاو تا ئەمرۆش ٠٠ ئەبینین ئەوەی زۆر بایـــەخی پێ نەدرابێ ئەوبەشـــە زۆرەی میللەتەکەمانە ئەوژیانەیەکەتا چەند ساڵێك لەمەوبەر تیا ژیاوە ٠

چەند شاعرێك کەبەپەنجەی دەســـت ئەژمێرین وەك « زیوەرو قانع » کە هەریەکەیان بەجۆرێکی جیاواز لەم ریبازەوە بەرەو ئەو دنیایە چوون وە گە ســـێکی تری وانە بوکە شایانی باس‌بێ وئەورێگایە بگرێ تەنیا‌ـدڵدار ـ نەبێت ٠٠ بەڵام دلدار٠٠کەئەم رێبازەی گرت ـئەدەبی جوتیار ـ لەسەر ئەوشـــیوەیە گرتی‌و توانی هـــۆی چەوساندنەوەو ناکۆکیەکانی ئەوسەردەمەی ناو میللەتی کوردستان بخاتە بەرچاوو بۆ هەموکەسێ روونی بکاتەوە کە ئەوجۆرە هەستەش لەورۆژەدا تازە ترین هەست‌بوە لەئەدەبی کوردیماندا :

رۆژیکی پایز لەپێش نیـــوەرۆ
لالـــە باســـم دی زەوی ئـــەدا تۆ
دوت‌و زك‌والا پیـــرو تیك شـــکاو
پشتی چەماوە زگ لەسەر ئەژنۆ
وتم کاری جـــووت رەنجی لاوێتی
زۆر دورن لەگـــەڵ پیرێکی وەك تۆ
« رەسولەی » کورت رەنجبـــەری چاکە
زەلامی مـــل هور لاوی جوست‌و جۆ
هەندێ پێ کەنی‌و ســـەیرێکی کردم
دەستی خستە سەر ریشی وەك پەمۆ
وتی لەهاوین کویخـــا کاکـــە سور
هاتـــە ماڵـــەوە پێی وتم برۆ
شـــایەتی بدە (زەوی زیرین دۆل)
کەوا هی منـــەو قورئانیش بخـــۆ
وتم کاکە سوور بەم سەرو ریشـــە
ئۆباڵی خـــەڵکی ناخەمـــە ئەستۆ
وتی هەروەهـــا بەســـەری (ئاغا)
ئەتکەمە پۆڕی بەرچنـــگی هەڵۆ
بۆ شـــەو زەلامی هەناردە ســـەرم
مالیان دامە بـــەر شیلینگی برنۆ
سێ مانگام هـــەبو بەتـــاڵانی برد
منداڵی هیشتم بەبێ ماســـتو دۆ
هەندەی پێ نەچو (عەزەی‌صالح آغا)
لەسەری کرم بۆحصـــەی (تاپۆ)
چومە خـــەرابە وتم (ئاغـــا) گیـــان
ملکم هین خـــۆمە قەیـــدن لەتاپۆ
پێی وتم پیرەی سـمیل کلکە ســـە
یـــا تاپۆ بدە یـــا بار کەو برۆ
کویخوای چەمبەریش رەسولەی پەت‌کرد
بردی بە عەسکەر بردی لە بۆ (کۆ)
لە (کۆیە) چوومە لای ضـــابط وتم
ئەفەندم عومرم گەییە حەفتـــا ونۆ
بێجگە لەم کورە وەجـــاخم کویرە
بەمنی ببەخشە مەمکە رەنجـــە رۆ
ضابط تورەبو هەڵسایە ســـەرپێ
فرێی دامە دەر بە پاڵـــە پەستۆ
پێم وت لالـــە باس پـــارەت بدایـــە
رەسول معیل بو بەبێ گفتـــو گۆ

هەروەها وەك لەســـەرەتای تەمەنی شـــیعری دا ساڵی ١٩٣٥ی زاینی رێڕەوی کلاسیکیەتی گرت وەکو لەم هەڵبەستەدا دەرئەکەوێ :ـ

لەدەشتی نائومیدی دا بەدەم‌بادی قەدەر هەروەگ
پەلاشێ وام کە هەرساتە لەگۆشە یا کەنارێکم
بەرۆژ ترساو وتاسارێ زرەی کاسەی شەوی پێشووم

بەشەو سەرخۆش‌و مەستی جامی قەهری رۆژ گوزارێکم
ئەبێ چۆن پشت بەدڵداریم ببەستم تاکو ئێستاکە
گەلی دورین لەیەکتر ئەو لەبارێ و من لە بارێکم

بەڵام ئەم رێڕەوەی زۆری نەخایاند وازی لێ‌هیناو خۆی دابە دەم شەپۆلی بەرەو ئاسۆو دنیای رووناکی ئەدەبی نوێوە لەشێوەو وەزن‌و قافیەو مەبەست دا :ـ

لە ئافاقی ژیانی نا هومیدیم خەندەکەی بایی
فرشتەی پاکی هیوامی نیشان دام وا کە بیدوینم
پریشکی تیشکی ئەستیرەی‌جوان ئەمشەو بەئەسپایی
بەسۆزێ هاتە نێو کونجی دڵی تاریکی پرخوینم
دەسا دەی مصدری هەستی
دەخێرا لادەری پەستی

دلدار هەروەها شیعری دلداری وتوە و لەم مەیانەدا ئەسپی خۆی تاوداوە :

شەهبازی یا شەهێنی ٠٠ شـــاهی باشەهلاری تۆ
بێ دالێ بێ مروەتی عاشـــق کوژەی خونخواری تۆ
ظالمی غارەت گـــەری تالان بـــەری بۆگیـــان‌و دل
لەشکری تاتاریە دوو زولفـــەکەی تاتاری تۆ

بەشی زۆری شیعرەکانی « نیشتمانی »ی و ئـــەم نیشتمانیەشی هەرجارەی بەجۆرێك دەر بریوە :ـ

کوردستانی خـــۆش نیشتمانی جوان
تۆ قیبـــلەگاهی منی بێ گومـــان
چاوم پشکوتوی شـــاخە کانتـــە
فیری ژیـــانی باخـــە کانتە

یا لەوپەری کەوتن‌و بریندار ی دا بەرامبەر بەدوژمنە ئیمپریالیستەکان ئەڵێت :ـ

کەس نەڵێ کورد مردوە کورد زیندوە
زیندوە قەت نانەوێ ئالاکـــەمان

جاریکی تر ئەو هەســـتە بەرامبەر بەمنـــداڵان دەرئەبرێ‌و هیوای دوارۆژی نیشتمانە کەیان پێ پەیـــدا ئەکات :ـ

منداڵی هیـــوا ٠٠کۆڵـــەکـــەی دڵان
تازە خونچـــەکەی نیو باخی ژیان
ئومیـــدی دوا رۆژ رۆڵەی هیوا تۆی
خاوەنی فیکری بیکـــرو باڵا تۆی

بەڵام لەم شیعرەدا ٠٠ ئەو راســـتیانەی باوەری خۆی دەر ئەبرێ بێ پەروا ئەڵێ :ـ

تەبیعەت قاعدەی وایە لەگەل « گۆراو » براو دۆســـتە
ئەوی ثابت بێ ساکن بێ لـــە بەهرەی ژینی حرمانە

(دلدار) سەلیقەو هونەری شیعری گرتوەو بایەخی پێ‌داوە بەتایبەتی شیوەی ئەو قافیە زنجیرەییە گرانە کە یەکەم کەسە دەسی پێ کردوە :

ئەمـــن گیرۆدەی داوی تۆم
گیـــرۆدەی زولفی خاوی تۆم
دەبەنگ‌و مەســـتی چاوی تۆم
مەلیکی باڵ شـــکاوی تۆم
بەشیتی نـــاو براوی تۆم
خودا پەرســـتی ناوی تۆم
ئـــەی یـــاری خـــۆم

نیشتمان پەروەری و هەستی‌نەتەوایەتی وبیری وردی (دلدار) لە روی ئەو ناکۆکیانەی ناو کۆمـەڵ دا پـالی پیوەناوە کە بە رەوانی بڵێ :ـ

رێگەیی بەش کردنی (رزقت) لە دنیا شاهدن
هینێ کەس أفرادی لۆرت‌و هینێ کەس نانی نیە
رۆژی فەرموت (لیس للانسان الا ماسعی)
هیچ کەسێکیش هیندی فەلاح ئیش‌و کیلانی نیە

ئەم شاعرەمان لە خیزانیکی هەژارا ژیـــاوەو ناوی (یونس مەلا رووف)ەولە بنەماڵەی (خادم السجادە) یە ساڵی ١٨١٨ لە شاری کۆیە هاتۆتە دنیاوەو ئـــەم دەست کورتی‌و نەبونیەو توانای ئەورۆژەی رژیمـــی دەرەبەگایەتی ودەرەبەگەکانی خۆی باسیان ئەکـا وای

بڕوانـــە ل ٧

پۆستەی خوێنەران

- بەناوی فائزە کامەران عەزیزەوە نامەیەکمـــان بۆ هاتووە داوای ناوونیشانی کاك (کەریم قەزاز)ی لێ کردوین ئێمـــەش رووبەرووی کاك کەریمی ئەکەینەوە ٠

- **کاك کەمال بێچارە لەهەولێرەوە :**
لە بارەی (مەی خواردنەوە) وە پارچە نووسینیکی کورتی کردوە بە کوردی تیایا ئەڵێ :
فەیلەسوفێکی هیندی دەڵێ : مەی چوار سیفەتی ناشیرینی هەیە ، لە سەرەتادا خوێنی مەی خۆرەکان هەڵدەچێ‌و رەنگیان دەگۆڕێ‌و جموجوڵیـــان بەرەو کز بوون دەچێ ٠ کە هەڵمەکەی ئەگاتە مێشـــکیان سەرخۆش ئەبن کە چاویان بـــە هەرکەس بکەوێ بەدەمیەوە پێ ئەکەنن٠ئەوانەی بەردەوام ئەخۆنەوە ورگیان گەورە ئەبێ‌و ٠٠٠ لە کۆتایی نووسینەکەیا داوا ئەکات ئەو کەسانەی مەی ئەخۆنەوە تا ئەتوانن فەرامۆشی بکەن ٠٠

- **کاك عەبدولرەحمان تالشی :**
هەردو پارچە شیعرەکەتمان پێ‌گەیشت ٠٠ پارچەی یەکەمیان (داربە ڕوارەکان) جگە لـــە ئاڵۆزی سەرواکانی ناوەڕۆکەکەشی وا بزانم ئەو پەرژینەی شکاندوە کـــە بۆ ئەدەبی نەتەوایەتی ئەمرۆمان پیویستە بەڵام پارچەی دووەمیان ناو بە ناو چـــەند دێرێکی ناسکمان لێ هەڵبژارد کە بەبونەی جەژنی کرێکارانی جیهانەوەیە :

ساڵ ١٨٨٦ی زاینی‌یە
لە زەمینەی ئەو سەردەمەی شیکاگۆدا
کرێکاران ، زەحمەتکێشان ، چەوساوەکان
تۆوی خەباتی سوریان چاند
بۆ یەکێتی درێژ خایەن
پەیمانیان بەست
بە مەچەکیان بژاریان کرد
بە خوێنەکانیان ئاویان‌دا
ماکی چینایەتی چێنرا
سەرمایەداری چا وبرسی
هاتە لەرزین ٠٠ کەوتە گرین
× ×
وا ئەمرۆکە گوڵەگەنم دێتە بەرهەم
ناوی پاڵەو رەنجبەری کورد
کەوتە ناو لەنگەری ژیان
. . . .

- **کاك هیوا ئەحمەد ئەسعەد :**
قوربان نووسینەکەی جەنابت تەنیا بەسەر هاتێکی ژیانی‌خۆتە ٠ ئەو جۆرە باسانە روژنامەی تایبەتی‌و کات‌و سەردەمی خۆی هەیە ، هیواداریـن لەمەودوا ئەگەر نووسینت بۆ ناردین زۆر تر پەیوەندی بـــە ناخی کۆمەڵەوە هەبێت ٠٠

- **کاك ئەبوبەکر کوردە لە هەولێر :**
لە بارەی دروست کردنی دۆشاوەوە لە کوردستاندا ریپورتاجێکی بۆ ناردوین تیایا ئەڵێ :
کوردستان جگە لە گەلێك دەرامەتی تر دۆشاوی تیا دێتە بەرهەم‌و بەتایبەتی لەو ناوچانەی کـــە رەزی ترێی تیـــایە وەکو ناوچەکانی (ئارســـاوان ، هەرتەل ، دەرگەلە ،هەردو قەڵاسنج ، خۆران ، هیران‌و نازەنین ، شـــارباژێر ٠٠٠ وچـــەند ناوچەیەکی تر ٠٠

بڕوانـــە ل ٧

پەروەردە کردنی پەلەوەر

عبدالله بەرزنجەیی

لەعەرەبییەوە کردویە بەکـوردی

پێویستە بـۆ بەخێو کردن‌و بەرهەم هێنانی مریشك جێگای گەورە ئامادە بکریت‌و ئـــەو جیگایەش تایبەتی بێـــت بۆئەوەی مریشکەکان بەر هەمی هێلکەیـــان زۆرو لـــەســـەر بنچینەیەکی نوێ‌و زانستیانە بێت ٠

هەروەها هەڵ هێنـــان‌و پەروەردە کردنی جوجەڵە لەهەر وەك خۆی لەسەر رەگەزی خۆی ئەبێ ببرێ بوناو ئەو ڕیزانەی کە لەناو خانوەکانی مریشـــکایە
چوار وەرزی ساڵ بەمەکینەبێـــت ٠ وە تازەکردنەوەی ئەمێنێتەوە ٠ وەلەوی بەخێو بکرین تا ١٤٥ـ١٥٠ رۆژ ٠

کومەڵی مریشـــکی هێلکەکەربەدرێژای ســـاڵ‌و خواردنی پەلەوەر بەشێوەیەکی راســـت‌وسازکردنی زەمینەی باش یـــان بۆ ئامادە بکرێت ، هەمـــو ئەوشتانە دەبێتە هۆی بەرهەمی مریشك بەماکینەو بۆمـــرازی‌هیلکەو گوشتی پەلەوەر ٠

ریکســـختن‌و چاوەدیری‌بەخێو کردنی راست بنیچنـــەی بەرهەمی راســـتن بەدریژای‌ساڵ ٠

هێنانە بەرهـــەمی هێلکەی‌مریشك لەنـــاو خانوەکانی مریشك لەسەر ئەم بنچینـــانەبێت ٠

بەرهەم هێنـــانی هێلکەی هەڵهێنەر لەخانوی دایکانەدا :

کارگەی مریشك دەبێـــت‌خانوی تایبەتی جیاوازی تێـــدا هەبێت بۆ ئەوەی هێلکەی پاك‌و رەسەنی لێ وەدەست بهێنـــین‌و ئەوچەشنە مریشکەش رەگەزـکەی یەك چەشن بیت‌و تێکەلاوی رەسەنی تر نەبێت و بۆ ئەوەی‌هەروا بەرەسەنی بمینێتەوە ٠

بەخێوکردنی جوجەڵـــەی‌هەلهینەر لـــەو پەلەوەرانە هەلبژێرین کەخۆمان دەمانەوێ‌وبەجیاواز پەروەردە بکرێن تاهەر کومەڵێك لەوکومەڵانە وەك خۆی‌بمێنێتەوە وەتێکەڵ نەچێـــت‌و تێکەڵاوێ رەسەنی تر نەبێت ٠ بەدرێـــژای ســـاڵێك قەوارەی هەرچەشنێك لـــەو کومەڵانـــەدەبێت ١٠ جار هێلکەکانیـــان هەڵ بهێندرێ‌و بخرێنە ریـــزی‌مریشکەکانی تر کە بەتایبەتی بۆ هێلکەن‌و واتە لە ١٠٪ ئەوکۆمەڵە مریشکانە بەرەو زیادی ئەروات‌و ئەو پەلەوەرە بەهـــۆی‌مەکینەی هەڵهێنـــەری بازرگانی

پەروەردە کردنی جوجەڵە :

پەروەردە کردنی جوجەڵـــە تاتەمەنی ئەگا بـــە ٣٠ رۆژ دەبێت لەقەفەزاو لەجێگایـــەکی تایبەتی‌دا بمێنێتەوەو تیـــکەلاو نەکرین لەگەڵ مریشـــکی تراو بەلای کەمەوە ١٠ـ١٢ جێـــگای بۆتەرخان بکرێت ٠ لەزوزبـــەی کارگەکانی پەروەردە کـــردنی پەلەوەر کـــە بەتایبەتی بۆ بەرهەمی هێلکەیە ، ئـــەو جوجەڵانەی کەتەمەنیان یـــەك رۆژە جیائەگرێنەوەو نیـــرومێ بەجیا پەروەردە ئەکـــرێن ، مێینەکان بۆ مـــرازی هێلکە بەخێو ئەکـــرێ‌و کەڵەشێرە‌کانیش بۆفروشتن لەهەنـــدی کارگـــەی پەروەردە کردنی مریشك تەنیا کەڵەشیر بەخێو ئەکەن‌و بەنیازی ئەوەی کـــە تەمەنیان گەیشتە ٦٠ رۆژ بی فروشن ، هەر وەها جوجەڵـــە کەتەمەنی بوبـــە ٥٠ـ٦٠ رۆژ کە

بەلام ئیستاو لـــەم کاتەیاجوجەڵەی هێلکە لـــەو رۆژەوەی کە لەهێلکە دەرئەچێ تاتەمـــەنی‌ئەگا بە ١٥٠ رۆژ لە نـــاو قەفەزا ئەمێنێتەوە ٠

لـــەدوای جیاکردنەوەی‌پەلەوەر بەپێی ئەو ئاموژگاری‌و تەندروستی یانەی کە باسمان‌کردن لەو تەمەنەدا ، ئەو ساکە ئەو کومەڵـــەی کەبەرهەمی‌هێلکەیان بەرەونزمی ئەروات ، ئەو کومەڵەتا زەیە ئەخرێتـــەجێگایان ٠

بەرهەمی هێلکەی خواردن :

ئەو هێلکانە تێکرا لـــەومریشکانە دەستمان ئەکـــەوی کەبێ کەڵەشێرن‌و جاچ لـــەهەمو ریزەکانا یان خانوەکەدا ٠ ئەو مریشکانەی کە بەنیـــازی‌هێلکەی بازرگانی‌و واتە خواردن بەخێـــو ئەکرین نابێـــت کەڵەشیریان لەناوا بێـــت‌و هەرکاتی بەرهەمی هێلکەیـــان‌بەرەو نزمی رۆیشـــت ئەبێ بنێردرێن بـــۆ سەربڕین‌وفروشتنی گوشتەکەیان ٠

جیاکردنەوەو ناردنی هێلکە :

ئەو هێلکانەی کە ئامـــادەئەکرین بۆ فروشتن لەجێـــگای تایبەتی دائەنرێن ٠ ـ مخزن ـو بەمەرجی دەبێت ئەو هێلکانە موری تایبەتی ئەو کومپانیـــەی‌پێوەبێت‌و بخرێتە ناو مقەبایەکی تایبەتی کەسی هێلکە ئەگـــرێ‌ویان ناو سنووقی مقەبا یان دار ٣٦٠ هێلکە ئەگرێ بەمەرجێ

بڕوانـــە ل (٧)

institut kurde de paris

پاشماوەی : میـژوی مـاد

بارەی میـــژووی ڕۆژهەڵاتی کۆنـــەوە باسی کردوەو نووسینەکانی هرودوتُ کتسیاسی وردتر داوەتە بـــەر سەرنجو شی کردونەتەوە • بەڵام داخەکەم کە نووسینەکانی (ترویاپومپە) زۆر بەکورتی کە (ژوستین) ناوێك (لە سەدەی دووەمی زاینیـــدا) کۆی کردۆتەوەو ڕێکی خستوون بەدەستی ئێمە گەیشـــتووە • دوای ئەوەش (پولین) کە لە سەدەی دووەمی زاینیدا چـــەند کورتە داستانێکی لە بارەی مێژووی لەشکر کەشـــیەوە کۆ کردۆتەوە ، چەند بەسەرهاتێکی لەبارەی مێژووی مادەوە نووسیوەتەوە کە بەشێکیانی لە هرودوتو کتســیاس و بەشێ تری لە داستانەکانی تر وەرگرتوە • ـ کە لـــە نووسینەکانیا چاوی لە هرودوتو کتســیاس کردوە ـ ئەمەش لـــەوە ئەچێ ئەو باسانە بن کە (دینـــون) نووسیونی • بەداخەوە ئەڵێم کە ئەو نووسراوانەش تا چ ڕادەیەك لە ڕاست ئەچن! بەڵام هەندێك لەو زانیاریانەلە سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکانیشدا هەیـــــەو سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکانیش تا ڕادەیەك ڕاستی ئەم نووسراوانە ئەســـەلمێنن •

ئەبێ ئەوەمان لە بیر نەچێ کە شوێنەوارێکی زۆری نووسەرە یۆنیانیەکانو لاتینیەکان ـ تەنانەت (ئامیـــن مارتسلین) مێژوونووسی ســـەدەی چوارەمی زاینی ـ بەشێوەیەکی ئاڵۆزو شـــێواو لەبارەی ڕۆژگاری دوایی مێژووی مادەوە دەر ئەکەوێ کە لـــە بارەی مەسەلەی مێژووی مادەوە سودیان لێ وەر ئەگرین • بە تایبـــەتی نووسەرە جوگرافیاییەکانو وە بە تایبەتی (ئاسترابون) ـ لە سەدەی یەکەمی زاینیدا ـ زور گرنگە •

(ئاسترابون) زانیاریەکی زۆری لە بارەی کتیبـــە مێژوویی‌و جواگرافیاییەکانی‌سەردەمی کۆنەوە هەبووە•وە شارەزاییەکی زۆری لە بەرهەمی نووسینی ئەو نووسەرە کۆنانەوە بووە کە شوینەواریان نەمابو ، وە بە هـــۆی ئـــەوەوە گەلێك لە نووسینەکانیان بـــە پارێـــزراوی ماونەتەوە •

نووسینەکانی (کلاودیۆتولمە) ـ بطلمیـــوس ـ ئەستیرە شوناس‌و ریاضی زان‌و (ماتماتیك) جوگرافیـــا زانی بەناوبانگی (سەدەی دووەمی زاینی) وە بە تایبەتی (کتیبی جوگرافیا)و مێژووی (نەریتی شاهانە)ی ئەو کە لە ڕووی سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکانەوە وەرگیـــراوە و نووسینەکانی (ئیلینی) سروشت شوناسی بلیمـــەتی سەدەی یەکەمی زاینی ـ مێژووی سروشـــتی ـ زۆر بە کەڵکن •

ـ ماوێتی ـ

پاشماوەی : شاعیری جوانەمەرگ ••

لەژیانیان کردوە کە چەند جارێك بۆ گوزەران بچنـــە (هەولێرو کەرکوكو) بگەڕێنەوە کۆیە •• لەگەل ئـــەو هەمو ئیش‌و ئازاری نەبونیەش‌دا نەخۆشی (باداری و ئاوسانی دل) وازی لێ نەهینا تاسالی (١٩٤٨) زاینی دڵە گەورە کەی ڕاگرت‌و کۆچی دوایی پێ‌کرد ••

دلدار •• بەم شیوەیە ولەم هەمو ناخۆشیەش داوەك مرۆڤێکی لێ هاتو قوتابخانەی تەواوکـــــردو توانی شەهادەی کولیەی حقوق وەربگرێ •• لەگەل « عەونی شاعردا بەجووتە شیعری(فەلەك‌و دڵ) یـــان وتـــوەو هەروەك لەگەل (جاهدی شاعردا) چۆن بەیەکـــەوە شیعری (شاهبازو ئەنفیەت)ان وتوە دووبارە شیعریکی شاعری بەناوبانگی فەرەنسی « لاڤۆنتین »ی لەژێر نـــاوی (قەل‌و ڕێوی)دا گۆڕیوە بۆکوردی‌وبێجگە لەم دیوانەش کەلێك نوسینی نایابی هەیەوەك :

١ ـ فی طریقی الی معرفة الحقائق •
٢ ـ وتارێکی کوردی بەناوی (عمر خیام) کـــە لەگەلاویژدا بلاو کراوەتەوە •
٣ ـ زمانی کوردی‌و ئەدەبیات
٤ ـ ناگزووری کۆمەلایە تیمان
٥ اقتصادنا الوطنی
٦ ـ مذاکراتی یونس روءوف (دلدار)

پاشـــماوەی : پوستەی خوێنەران

کاك ئەبوبەکر ئەڵی : پاش ئەوەی هێشووە ترێکە کرایەوە لەدار دوو ڕۆژ لـــە سێبەردا دا ئەنرێ‌و ئینجا ئەخریتە ناو گونیەیەك لە ناو پارچە دارێکی هەلکەندراوا ئەی شیلن‌و ئاوەکەی ئەچۆڕێتەوە ناو مەنجەلێك‌و ئینجا هەندیك گلە دۆشـــاوی تێ ئەکەن‌و ئەیشیوێنن‌و لەسەر ئاگر ئـــەی کولێنن ، ئەگەر بیانەوێ دۆشاوەکە خەست‌بێ ئەوا زۆرتری ئەکولێنن ••

● **کاك ئارام حەمەرەشید :**

چیروکەکەتان تینوێتی‌دەروونی خوێنەرانی نـــە ئەشـــکاند لەبەر ئەوەی هەمـــوی ڕەمزو ڕەمز کاری‌بو •• بریا لە چاو پێ‌کەوتنیکدا لەگەڵ جەنابت هەندێ قسەمان لەسەر بکردایە •• وا بزانم لافـــاو ناسووتی‌و ئەگەر بە وردی سەرنجی بدەین ئـــەم ڕستەیە لە چیروکەکەدا زۆر پیویست نەبوو ••

پاشماوەی : پەروەردە کردنی پەلەوەر

ئەوهێلکانـــــە پاش ٧ ڕۆژ بفروشرێن ، یان بنێردرێن بـــۆ فروشتن •

ئامادەکردنی گۆشـــــتی پەلەوەر :

کەلەشێر کەتەمەنی ئەگاتـــە٧٠ـ٨٠ ڕۆژو لەگەل ئـــــەو پەلەوەرانەی کەلەو تەمەنەدان ئەبێ‌سەربېڕێن بەماکینەو ئاوی گەرم ئاوەروت بکرێن‌و هەمو ئەوپەڕانەی لێ‌بکرێتەوە ئەوساکە بخرێتە ناو بەفراوە وەو بەپێی کێشی خۆی جیابکرێتـــــەوە بخرێتە ناو (ثلاجە) تـــا ئەفروشرێ •

جـــا ئـــەو پەڕو خوێن‌و ناوزگەشی کە هەیەتی سـودی لیوەربگیـــــرێ بۆپرۆتینی‌حەیوانی •

پاشـــماوەی : هەڵبژاردە وئامـــار

با جلت لەژێر بیـــاوان

٢ ـ هەللور بەللور تەکامێ
زەردو سوورو شەمامێ
نارنجێ
بەربارنجێ
سمایلەقنجێ
کۆترەکوژە دەنگ لەسەرە
میخم کوتی ، میخ هەڵبەزی
تیکەی ڕاستم ، ئەوەی گەزی

٣ ـ ئەللور بەللور تەکامـــە
زەردو سوورو شەمامە
نارنجێ
بربارنجێ
سلێمان قنجێ
عەیشێ مامان
لە خۆشناوان
دەگری چاوان
چاوی بە (••••••)
پێم تێوەر چـــوو
بمگرە ئـــەتوو

٤ ـ هەللور بەللور تەکامـــە
زەردو سوورو شەمامە
میخم کوتا ، میخ هەڵبەزی
تیکەی ڕاسم ئەمەی گەزی
کاسبـــەی مەویژ
پڕی لـــە پوییش
ئەمە هەڵکییش

٥ ـ هەللور بەللور تەکامـــە
زەردو سورو شەمامە
نارنجـــە
بەربارنجـــە
سلێمان قنجـــە
مێخم کوتی ، مێخ هەڵبەزی
تیکەی راستم ، ئەمەی گەزی

× ×

زارۆڵانی کورد ، لەکاتی دیتنی حاجی لەقلەق‌دا ، دەس ئەکەنە چەپلەکوتان‌و هات‌و هەراو رویان بۆئاسمان بەرزئەکەنەوەو ئەکەونە چەقڵەسەماو ئەڵێن :

حاجی لەقلەق مار هـــات
ماری زەگوڵدار هـــات
کاکەم بـــە قەتار هـــات
بابم بە سوار هـــات
حاجی لەقلەق گەڕگـــەڕی
سەلام بکە لە ئیمام عەلی !!

× ×

کە بچوکانی کورد ، گوڵبژێریی ئەکەن‌و ڕاست لە چەپو چەپ لەڕاست جیـــــا ئەکەنەوەو بەراوردی ئەکەن‌و تێی ڕائەمینن •• گەمە یەکیان هەیە •• بـــە سوکەئاوازیکەوە ئەیڵێن :

هەلمەق مەللەق
دوندوك لەقلەق
کیسەو کەمبەر
یا پێغەمبـــەر

× ×

ساوایانی کورد ، لەناو خۆیانا ، گەر یەکێـــــك بیەوێ ، یەکێکی تری دانیشتو ڕاپەڕێنی‌و لەگەڵ خۆیا بیبا بۆ گەشت‌و سەیران‌و گەڕان ، ئەوەی دانیشتوەکەیش هەر هەڵنەستێ •• ڕاوەستاوەکە پێی ئەڵێ :

دەنش مەنش
کونای قەمش

یـــــا :

دانیش مانیش
کونی قامیش

خۆ ئەگەر یەکێکی تری دانیشتو بیەوێ ، یەکێکی تری وەستاو ، ناچار بکا بۆ دانیشتن ، پێی ئەڵێ :

هەڵس مەڵس
مانگای ئاوس

یـــــا :

هەڵسە مەڵسە
مانگای ئاوسە

× ×

لە بازنەیەکا ، فەرازیانی کورد ، کـــپو بێ‌دەنگ دائەنیشن ، لە پڕێـــــکا هەریەکە سوکەمستێك لەوەی تەنیشتی ئەداو منگەمنگێك ئەکا •• ئینجا هەرکێ پێکەنین بیگرێ ، ئەبێ پشتی خۆی بۆ دەســـتە ئاوەڵەکانی تری بکۆمێنی •• ئەوانیش بە هەمویانەوە سێ‌جار ئەکێشن بە پشتیاو لەجاری سێیەمین‌دا دەستیان ئەخەنە سەرپشتی‌و دەس ئەنێنە بان دەس‌و ئەڵێن :

چەرمە ڕەق
چەرمان ڕەق
نامان لە ئـــاو
قەت نەخوســـیا
کردمانە کلاش
قەت نەدڕیـــا
دەس کێ لەبان دەس کێ ؟••

یـــا ئەڵێن :

زارە زارە زەمبورە
پشقل لە قنگ تەنبورە
دەس کێ لەبان دەس کێ ؟••

× ×

گورانیەك

هە تورکی تورکی تورکی
سەرت دەنێم بە حرکی
ملکی خۆمان چەند خۆشە
کلکی مارێ چەند ڕەشە
کلکی ماری هەوەبی
کاکم ســـاقت هەر نەبی
ساقەسووری فەلـــەکی
خەنجەر خەنجەری شاخی
بەسەر ڕشیان دادێیخی
بەو قورئانەی شەس پەڕە
چیدی ناکەم ئـــەو شەڕە
شەڕی لەنـــاو چناری
بەخوای دەچمـــە بواری
بواری قژقژۆکی
پێش مالی ، حاجیلۆکی
چەچمـــار چەچمـــار
چاکەت سووری بێ کۆمار
کەمنی کردوە شێت‌و هـــار
چ ئەورۆ بێم ، چ سبەی بێم ••!

× ×

لە کوردستانی مناڵە کورددا •• بووك گواستنەوە ، خۆی لەخۆی‌دا داستانی گەنجەفەو ئاهەنگێـــکی کوردی وایە ، مەگەر هەر بەپەڕەموچی هونەرمەندە ناودارەکانەوە نێگار کێش بکرێ ومەگەر هەر ڕۆمان‌نووسە کارزانەکان بێ‌ڕەنگێنن •• مەگـــەر هەر فۆلکلۆریســـتە زاناکان بێ‌تۆژینن •• ئای لە دیمەنی شیرینی ، تیم‌تیمی ساوایانی کورد کە بەچەپڵەڕێزان ئەکەونە دوای بەربوكو لە نێو تلیلی دەستە خوشکانی بووکســـــا ئەکەونە قونەقون‌و چەقڵەسەماو تێکرا لەگەل ـ گەوران ـ ئەڵێن :

بوکان بوکان بوکێ
بوکمان چەندە جوانە بوکێ
ئەسپی بوکێ سورە •• بوکێ
بردیان دور بە دورە •• بوکێ
ئەسپی بوکێ شێیە ••• بوکێ
بردیان دێ بە دێیە •• بوکێ
ئامۆزای چاو ڕێیە ••• بوکێ
بوکانە بوکانە بوکێ
بوکمان چەندە جوانە بوکێ
بەبارگەو بارخانە بوکێ
ماینی لەقەرسیلێ •• بوکێ
لۆی هەڵکەن قەندیلێ •• بوکێ
ماینی لەسەر شاخان •• بوکێ
لۆی هەڵکەن بەیداخان •• بوکێ
بـــە ئاوە بە ئـــاوە••• بوکێ
حەماموك بـــە ئاوە •• بوکێ
گەردن سوسنی ساوا •• بوکێ
ئێت پیرۆز بێ زاوا •• بوکێ
بەبەردە بەبەردە •• بوکێ
گەردن سوسنی زەردە •• بوکێ
لێت پیرۆز بێ پەردە •• بوکێ
مشکێی خۆڵە بانان •• بوکێ
بەســـــەر جوانان •• بوکێ
بووك چوو ، بۆ بێگانان • بوکێ
بووکی مە ، بووك نیە •• بوکێ
سەرزینی قوتنیـــــە •• بوکێ
بۆ لای گوندیە •• بوکێ
ماین گوێ تەبەقـــە •• بوکێ
سەرزینی سورمەی ڕەقە •• بوکێ
قۆناغمان « تەقتەق »ە •• بوکێ
ماینی بووکێ بۆرە •• بوکێ
دوژمنی بێ ، کۆرە •• بوکێ
بوکمـــان چاردەساڵە •• بوکێ
ڕومەتی گوڵ ئاڵە•• بوکێ
چاوی ژێر پیاڵە •• بوکێ
بوکانە بوکانە بوکێ
بوکمان چەندە جوانەبوکێ

× ×

لە لایلایەی کوردی ،لەیەکەئاوازی شیرەژەییمـــان ، لە سیمفۆنیای خەم‌و سۆزو پەژارەو ســـەربلندی •• ساوایانی کورد فریشکیان پێ‌ئەگیرێ‌و خەون‌و نیـــازو پاشەڕۆژیان پێ ئاو ئەدرێ •• ئای لـــە دایکەکوردی میهرەبان‌و ئای لە بێشکەو دەسرازەی کوردستانی‌و ئـــای لەو قوڕگە زێڕینەی کە بەلالانەوە ئەڵێ :

لایلایە لایە ، ڕۆڵە لایلایە
زێدەم لە بابی دوەمین لە دایە
دە ڕۆڵە بنوو ، خەو بت باتـــەوە
دەرمانی دەردم بێ بەلاتـــەوە
لە بۆت دەخوێنم بە زمانی کەوی
هەتاکو ئەمشەو خەوت لێ کەوی
خەوی خێرت بی‌و خەوبت باتەوە
فریشتەی ئاسمان ، ئاگات کاتەوە
بخەوە ڕۆڵە ، خەو بە خێرت بێ
فریشتەی بە خێر لە ژوور سەرت بێ

گـوشـەی ئـافـرەت

ـ شیرین عباس ـ

پێنج کچ‌و سێ کوڕ لە بەشی‌بەرنامەی منـــاڵانی تەلەفزیونی بەغا ، لەم هەفتـــەی داهاتودائەچن بۆ موصل‌و کەرکـــوك‌و سلیمانی بۆ ئەوەی بەرنامـــەی‌مناڵان لەو شارانە تۆمار بکەن• ئەم گەشـــــتەیان دە ڕۆژی پێ‌ئەچێت ••

هەر ئەم دەستەیە لـــــەمڕوژانەی رابوردودا بە گەشتێك چون بۆ بەسرەو چەنـــدچالاکیەکی مناڵانەیان لەگـــەڵ قوتابی قوتابخانە سەرەتاییەکان‌تومار کرد • ئەمە جگە لە چەند بەشێکی بەرنامەی (وەرە لـــەگەلم) کە بۆ تەلەفزیونی بەغدا تۆماریان کردبو •

● ●

دلی دایك :

ئەگەر هەمو کانیاوەکانی‌ڕوی زەوی وشکی کرد دلی تۆی دایك هەر هەڵ ئەقوڵێ، چونکەهەر خۆت نرخی خۆشەویستی ئەزانی ، لەتۆوە ڕووی ئاسـمان‌ئەبینم ، ئەویش وەك تۆ بە بێ پاداشت خۆشەویستی ئەدات •

ئەی دایکی خۆشەویست :

دەورت لەژیانا چەند مەزنە ،خۆت بەخت ئەکەی لەپێنـــاوی کەسانی ترا !!

با بەزەیی‌و خۆشەویستیت هەمیشە سەرمەشقی هەست‌و دڵ‌و دەرونی هەمو مروڤێـــك‌وهەمو ئادەمیزادێك بێت ••!

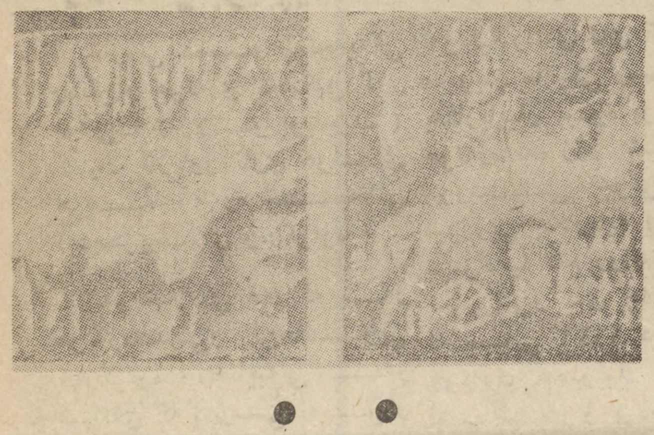

● ●

لە یاری وەرزشی باسـکیت‌ساڵی ٧٣ـ٩٧٤ کرســـتین ئیداشا کە ئافرەتێکی ئەلەمانیای‌دیموکراتیە بە یەکەم دەرچو ، وە ئەمە یەکەمین جارە ئـــەم‌ئافرەتە پالەوانێتی جیهان لـــەم یاریەدا وەر بگرێ ، وە ئـــەم‌یاریەش لەم دواییەدا لە شاری میونیخ ڕێك خراوە •

لەم وێنەیەدا کرســـتین لەنیوان دو دەستە خوشـــکی وەرزشکار (دورثی هامل)ی ، ئەمەریکایی‌و (دنیـــای لو)ی هولەندەیی ڕاوەستاوەو خـــۆی بە خـــەلاتی یەکەمیەکەیەوە ئەنوێنی •• هەروەها لـــــەم یاریەدا هامل بـــە دووەم دەرچووەو (دنیای لۆ)یش بە سێیەم •

●

(کاترین فیسمان) کچێکی‌هونەرمەندی نیگار کێشە ، لـــە هونەرە کـــــەیا ناوبانگی‌دەرکردوە ، لە ڕۆما پیشانگایەك ڕێك‌خرا بۆ پیشاندانی تابلـۆ‌کانی ئەم کچە هونەرمەندە ، وە لەو پیشانگایەدا ١٦ پارچـــەی‌نیگار کێشراوی نایاب نایـــابی نیشان درا • وە یانەی ڕۆژنامە نووسانی دەوڵەتی لە ڕۆما ئەم پیشانگایەی بـــۆ گردۆتەوەو نیازیشی وایە دوو پیشانگای‌تر لە نیویوركو پاریس بکاتـــەوە هەر بۆ هەمان مەبەست •

● ●

دو کچی شۆخی فەرەنسایی‌کە هەریەکەیان تەمەنی ئەگاتـــە ٣٠ ســـاڵ لەلای جل‌وبەرگ‌ڕێکخەری بە ناوبانگ (دیـــور بالنسیاجا) کاریان ئەکرد ••لـــە ئەنجامی بیرکردنەوەیان بڕیاریان دا ئیتر واز لـــــەم‌ئیشەیان بێنن‌و کێڵگە یـــەك بکڕن‌و مەڕو ماڵاتی تیا بەخێـــو بکەن • ئەمەش لەوەوە بـــە بیریانا هات کە باوکی یەکێکیان‌وەختی خـــــۆی کێڵگەی بوەو مەڕو ماڵاتی تیا بە خێو کردوە • لەبەر ئەوە هەردوکیـــــان ڕێ کەوتن ، ئەوەتا لـــــەم کێڵگەخنجیلانەیەدا لەناو مەڕو ماڵاتـــە کانیانا ڕاوەستان‌وون‌و خـــۆیان‌بە بەختیار ئەزانن چـــــونکە ئاواتێکیان هاتۆتە دی •

پاشماوەی : گەشتێك بەخاکی ڤیتنامدا

سەرۆك ماو دەربارەی دۆستاـ دنیا چوکی بـــە دڕندەترین یەتی هەردوو گەلی ڤیتنام‌و چین دوژمنی مرۆڤایەتی ، ئیمپـریاـ کردبووی : ئیمە یەك خێزانین • لیزمی ئەمەریکا دادا •

ئا ئەمەیە گەلی قارەمـــــانی ڤیتنام ، ئەو گەلەی بـــە خۆراـ گرتن‌و قوربانی دان‌و پشت بە خۆبەستن‌و کۆمەکی گـــــەلانی

بەدەسکاری‌یەوە
لەژمارە (٢)ی گۆڤاری
(الصین المصورە)وە وەرگیراوە

لە شیعری هاوچەرخی ئەڵمانیاوە

یۆهانز بیشەر

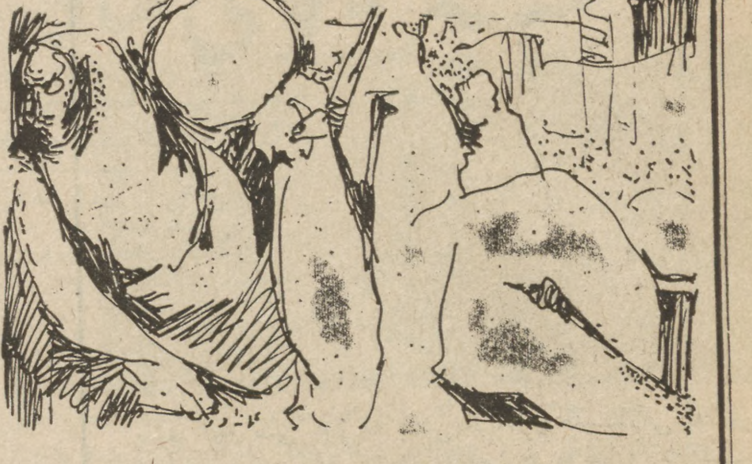

لە ٢٢ی مانگی ئایاری ساڵی ١٨٩١ لەشاری میۆنیخ لە خێزانێکی بورژوازی لە دایك بووە ، بەڵام شورشگیرانە هاتۆتە مەیدانی جەنگ دژی ئەو نەرێتە پەك کەوتوانەی کە باو بوون ، وە پشتگیری چینی کرێکارو زەحمەتکێشانی ئەکردو لەتاڵی و سوێری و تەنگوچەڵەمەو کۆسپ و تەگەرەو ناخۆشی ژیانیان هاوبەشی ئەکردن . لەساڵی ١٩٣٣ دا نازیەکان زۆر ئازاریان داو پەڕاوەکانیان سووتاندو ناچاریان کرد کە وڵاتەکەی بەجێ بێڵێ و بچێت بۆ روسیا . بەڵام وەنەبێت دورکەوتنەوەی (بیشەر) لە وڵاتەکەی خۆی بووبێتە هۆی ئەوە ئیتر ئاگای لە چینی هەژارو زەحمەتکێشان نەمێنێ .. بە پێچەوانەوە (بیشەر) گەلێك چامە (شیعر)ی ئاگرینی لەگۆڤارو رۆژنامەکان بڵاو کردەوەو بەشداری گەلێك لەو کۆبونەوە گەورانەی ئەکرد کە زەحمەتکێشەکان پێکیان ئەهێنا .

لەگەڵ تێك شکاندنی رژێمی کۆنەپەرستی نازی لە ئەڵەمانیا لەساڵی ١٩٤٥ (بیشەر) گەڕاوە بۆ وڵاتی خۆی و توانی هاوبەشی بونیات نانی دیموکراسی بکات لەوڵاتا ، لەساڵی ١٩٥٨ دا دڵی بەیەکجاری لەلێدان کەوت و چرای روناکی کوژایەوەو گۆشەیەکی دنیای ئەدەبی تاریك کرد ، بەڵام شیعرەکانی توانیان ئەو کەلەبەرە پڕ بکەنەوە . بەراستی گۆرانیە میللیەکانی (بیشەر) رەونەقێکی جەوهەداریان هەیە ، وە بە بەشێکی گرینگی ئەدەب و هونەری ئەڵەمانیای هاوچەرخ دائەنرێت .

(بیشەر) لە چامە شورشگێڕەکانی و گۆرانیە میللیەکانیدا باسی ئەمانەی کردوە : جەنگی جیهانی یەکەم ، قۆناغی پاش جەنگ تاکو ساڵی ١٩٣٣ ، دور خستنەوە لە وڵات ، دووەمین جەنگی جیهانی ، گەڕانەوە بۆ وڵات . ئەمەش نمونەیەکی شیعرەکانیەتی کە بەگۆرانی بۆ منداڵێکی وتووە :

لە روانگەی بێشکەتا
چاوەنواری دوارۆژێکی ئێجگار دوریت
بە گاگۆڵەو پێرۆ کردنی رۆژانت
بە شەقاوی بست بەرینی هەنگاوەکانت
بە گشت جێگاو رێگا برۆیت .. ئاگادارتم
رۆژێك دەبێت
گەورە دەبیت .. خونچەی ژیانت ئەپشکوێ
بۆ منی کڵۆڵ خەم ئەخوێ
خەڵك ، بەشار .. بەوڵات ئەگات
کەچی تۆ بە مەلولی و پەستی
لە قوژبنێکی ژوورە تەنگ و پەستەکەتدا
ئەکەویتە
دەریای بێ بنی پەژارەوە .

جلال مولود سنجاوی
کردویە بە کوردی

گوڵزاری شیعر

ئەی ئەسیری هێندە عەشقی میللەتی کوردت هەیە
بشمری لام وایە قەبری گردی سەیوانت ئەوێ
- ئەسیری -

ناونیشانی گۆڤاری بەیان

- بغداد - شارع الجمهوریه . ساحه الخلانی - دار التضامن للطباعه والنشر الکردیه .
- دەزگای هاوکاری بۆ چاپ و بلاوکردنەوەی کوردی .

— جا تکا لە نووسەرو شاعیرو ئەدیبانی بەرێزی کورد ئەکەین کە بەو ناوونیشانەی سەرەوە نووسینمان بۆ رەوانە بفەرمون .

گۆڤاری بەیان

سنوور · لە دوورەوە

زلاتو بویاچێڤ - هونەرمەندی گەلی بولگاریا

خاوەنی دەست و پەنجەیەکی رەنگین و هونەری تەشکیلی گەلی بلگاریا (زلاتو بویاچێف) گەلێك نازناوو ناوی هونەری هەیە .. وە خەڵاتی (دیمتربیف)ی وەرگرتوە .

ئەم خەڵاتەی هەر لە بەر هونەرمەندێتی و لێهاتویی وەرگرتوە ، بەتایبەتی ئەو شتانەی کە دروستی ئەکردو ئەو نیگارانەی ئەی کێشان هەمویان ماکێکی رەسەنی بلگارییان پێوە بووە . ئەم هونەرمەندە زۆر شارەزای سروشتی جوگرافیایی و مێژوویی بلگاریایە وە لە تابلۆکانیا ئەم روالەتە ناشیوێنی و ئەی چەسپێنێ .. لە ساڵی ١٩٣٢ دا ئەکادیمی هونەری لەصوفیاو خویندنیشی لە ئیتالیا تەواو کردوە ، ئیستە لە شاری بلوفدیف دانیشتوە وە بە نیگارکێشانەوە خەریکە . زوربەی تابلۆکانی لە مۆزەخانە نیشتمانیەکانی بلگاریادا هەیە ، جگە لەوانەی کە لە مۆزەخانەکانی بێگانەشدا جێگای سەرنج راکێشانن .. ئەمەش روی سێ تابلوێ ئەو هونەرمەندەیە :

● داری دولبەر

لەراستەوە بۆ چەپ :

● ئاواییەك

● هونەرمەند لەگەل خێزانەکەیا

بۆتان ئەگێڕمەوە!

پورم گیرایەوەوتی :

نەتان بیستوە کە نەوشیروان بە کابرایەکی پیری کۆماوە ئەڵێت : بەم پیریە تازە خەریکی نەمام ئەنێژی؟ کابراش پێی ئەڵێ : قوربان باب و باپیرانمان ناشتویانەو ئێمە ئەی خوین ئێمەش ئەی نێژین و با نەوەکەمان بیخۆن ..

قسەکەمان پێ بڕی و وتمان :

ئەی ئێمە !

ئەویش وتی باب و باپیری ئێوەش چاندوویەتی هەرچەند نەهاتووەتە بەر بەڵام مەیەڵن وشك بێ با نەوەکانتان گلەییتان لێ نەکەن !!

پێنج دووانە

دوو ئافرەت ، ئەرینا هانسون تەمەنی ٣٦ ساڵەو لە شاری لەندەنە .. لیلی بوستوك تەمەنی ٣٣ ساڵەو لە ئەسکتلەندەیە ..

هەریەك لەم ئافرەتانە پێنج جار دووانەی بووە .. ئەم دو ئافرەتە ناوبانگی یەکتریان بیستووەو دیدەنی یەکتر ئەکەن و پێکەوە چەند وێنەیەکیان لەگەڵ کۆمەڵە منداڵەکانیانا گرتووە .. ئەمە وێنەیەکە لەو وێنانەی کە گرتویانە .. خوا لێیان نەسێنێ وکوڕی تریان بداتێ !!

خۆشەویستی

رشتەی خۆشەویستی و پەیوەندی خێزان و ژیان نەك تەنیا ئادەمیزادی سەرزەوی هەستی پێ کردوە .. ئاژەڵ و هەمو گیان لەبەرەکانی تریش خاوەنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی خۆیانن .. لەم وێنەیەدا ججوانولەیەکی نەشمیلانە دەمی بۆ رومەتی دایکی درێژ کردوەو خۆشەویستی تازە ئەکاتەوەو ئەیەوێ رازی دەروونی خۆی بۆ دەر ببڕێ ، کێ ئەڵێ نهێنیەکانی ناو دەروونی ئەم گیانلەبەرە بێ زمانە ناتوانی مرۆڤی سەدەی بیستەم سەرسام بکات ؟.

یەخچاڵی تازە

ئێمە یەخچاڵ بۆ ئاوی ساردو خواردەمەنی هەڵگرتن بەکار دێنین .. بەڵام ئیستە لە بازارەکانی فەرەنسەو ئەوروپادا جۆرە یەخچاڵێکی تازە بابەتیان دروست کردوە کە مرۆڤی تیا هەڵئەگرن .. ئەم یەخچاڵانە گەورەن و گەرم وساردی ناوەوەی بە پێی ئارەزووی خاوەنەکەی ئەگۆڕێ .. ئاخۆ دوای ئەمە چی تر بێتە کایەوە ؟ لەم وێنەیەدا مرۆڤێك لەناو یەخچاڵەکەدا راکشاوەو دەستی لەژێر سەری داناوە .

ئافرەتێکی نیگارکێش

ئەم ئافرەتە جگە لەوەی کەخوێندەوارەو لە روژێکدا ماوەیەك بە خوێندنەوە ئەباتە سەردرومان و چیشت لێنان ئەزانێ و نیگارکێشێکی دەست رەنگینیشە .. چەند پارچەیەك فەخفوری لای خۆی داناوەو ئەو نەخشە جوانانەی لە دەرونیایە بە ئاسانی ئەیخاتە سەر روی فەخفوریەکان .. شاعیریکی کلاسیکی ئێستە چاوی بەم وێنەیە بکەوتایە ئەیووت :

سروشت هونەرمەند ترە کە ئەو دەست و پەنجە نازدارەی هێناوەتە روی جیهان .. ئێمەش با ئافەرینی سروشت و ئەم شۆخە بکەین و سەرنجی وزەی هونەری هەردولایان بدەین .

خورماڵ یاخود گوڵ عەنبەر

لە بناری شارەزور ، لە نزیك سەرچاوەی ئاوەکانی زەڵمەوە کە بە هاوینە هەواری ئەحمەد ئاوا بەناوبانگە نیمچەشاریکی بچوکی خنجیلانەلەسەر شوێنەواری کەلاوەی کۆنی بەر لە سەرەتای پەیدا بونی ئاینی ئیسلام کراوەتەوەئەوجیگەیە تا ئەمرۆ چەند جار ئاوەدانی بە خۆیەوە دیوەو لە ناکاو شەپۆلێکی مەرگ لێ‌ی داوەو خاپوری کردوە .. مێژووی سەرەتای یەکەمی دروست بونی ئەم نیمچە شارەنادۆزرێتەوە .. بەڵام لەوە ئەچێ ئەمیش وەکو هەمو شارێکی تر لە سەرەتاوە ئاواییەکی بچوك بوبێت و ئینجا بەرەبەرە گەورە بووبێ .. نەبوونی مێژوویەکی شوێنەوار شوناسی لە کوردستانا نەك هەر ئەم زیانەی لێ داوین بەڵکو هەزاران شوێنی شارو قەڵاو حەساری خۆ پاراستن و هەڵکەندراوی روی بەردو پەیکەرو ئەشکەوتی دەستکردو .. هەزارانی تری لێ ون کردوین . لاتی گۆڕیوە .. ئەو حەسارە بە دەوری ئەم نیمچە شارەدا درێژەی کە ئاردەلانیەکان بۆ خۆ لەسەر لوتکەی چیاکانی پاراستن بە دەوری میرنشینە دەوروبەری گەلیك شوێنەواری کەیانا کردبویان لە خورماڵەوە قەڵای سەردەمی عەشیرەتگەری و دەست پێ ئەکات و هەر لە حوکمڕانی ئاردەلانیەکان دیارە خورماڵیشدا کوتایی پێ دێتەوە ..خۆیشی سەردەمێك شانشینی .. ئەم کورتە باسە مێژووی ئاردەلانیەکان بووە لە سەردەمی خورمال نیە بەڵکو تەنیا سورخاب و خان ئەحمەد خانا . ناسینیکی سەرەتایی ئەو شارە ئەم شوێنە گەلێك چەرمە- خنجیلەیەیە . سەرێ‌ی دیوەو گەلێك دەستە-

چالاکی ئەدەبی و هونەری خانەقین لە تەلەفزیونی بەغدا

لەم هەفتەیەدا دەستەیەکی راگەیاندنی تەلەفزیونی ئەچێ بۆ خانەقین ، بۆ ئەوەی هەندێك چالاکی هونەری و ئەدەبی شاری خانەقین بۆ تەلەفزیونی بەغدا تۆمار بکەن لەم چالاکیانەدا جگە لە هەندێك بابەتی ئەدەبی و هونەری چەند پارچەیەك سەمای میللی و خۆ نواندن تۆمار ئەکەن .. هونەرمەندە کوردەکانی ناوچەی خانەقین وەکو :

خودادا عەلی و خەلیل مرادو عەلی مەهدی و حەسەن دڵسوزو منالێك کە ناوی کامەرانە بەشداری ئەم کۆڕە چالاکیانە ئەکەن .

نیگاری نەخوێندراوە

لە ناوچەی هندوس لە پاکستان ئەم نیگارە هەڵکەندراوانە دۆزراونەتەوە کەهینی پینج هەزار ساڵ لەمەوبەرن ، ئەمانە لەسەر روی پارچەیەك مس هەڵکەندراون بەڵام تا ئیستە نەخوێندراونەتەوە .. ئەمانە یەکێکن لەوانەی کە زانیاری مرۆڤ لەم کاتەدا بەدەستیەوە دۆش داماوە .

ئیستە زاناکانی گەلێك لە دەولەتان خەریکی ئەوەن ئەم نیگارانە بخوێننەوە .. ئەم نوسراوانە لە نوسراوی ئەو مۆرانە ئەچن کە شارەزا بەریتانیاییەکان لە ئور لە نزیکی ناسریەوە دۆزیانەوە .

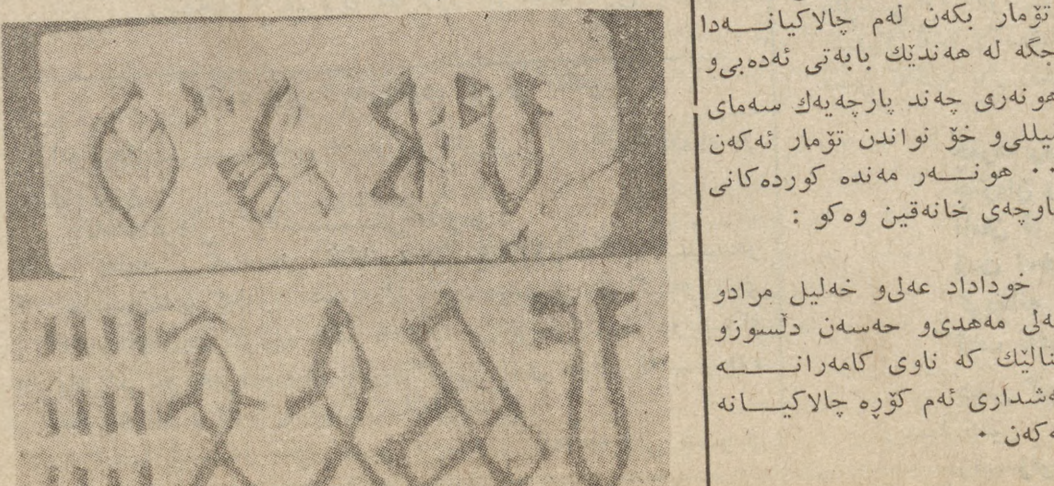

وێنەیەك لە کوردستانەوە

شارستانیتی و چیا دودڵخوازی هەمیشەیی یەکترین و بێ یەکتری نایان کرێ .. شارە خنجیلانەکەی دهوك کەتازە کەوتوتە سەر رەوتی پیشکەوتن لە دامێن ئەو چیایەدا خەریکی خۆرازاندنەوەیە ، باخچەی دەست کردو ساختومانی تازە بابەتی ئەم شارە بەرهەمی رەنجی شان و باڵی چەوساوەکانی ناوچەکەیە .. دەبا شارەکەمان جوانتر برازێنینەوەو بیکەینە نمونەی پیشکەوتن و بەختیاری و ژیانێکی نوێ بۆ نەوەی ئیستاو داهاتومان .